ЖОВТЕНЬ - ЛИСТОПАД
OCTOBER - NOVEMBER
1961

ОВИД

HORIZON

РІК XII., Ч. 8 (119)

ЦІНА 30¢

Smith Corona Portable Typewriter

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2226 WEST CHICAGO AVENUE CHICAGO 22, ILLINOIS — U. S. A.

Дуже практична в новому ефектовному оформленні STERLING
коштує в нас лише дол. 74.50

Найновіший модель люксусової машинки до писання GALAXIE

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дорахування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машинки до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

НАЙНОВІШЕ ВИДАННЯ

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ИХ РОКОВИН
ВІД ДНЯ НАРОДИН
УЛЯНИ КРАВЧЕНКО
ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
видало
її автобіографічну повість

ХРИЗАНТЕМИ

найбільший, ілюстрований світлинами й ще ніде не друкований твір авторки

Книжка появилася в серії монументальних видань подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого, видана люксусово, в твердій оправі, в імітації шкіри, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської, за літературною й мовною редакцію Романа Завадовича.
Ціна дол. 5.50.

Ще по зниженій ціні

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ
лише за 55. на сплати
Видавництво Миколи Денисюка закінчує продаж
ювілейного видання творів Тараса Шевченка
ЩЕ ПО ЗНИЖЕНІЙ ЦІНІ — 14 ТОМІВ ЛИШЕ ЗА 55.00 ДОЛ.
на сплати до 3-ох місяців (пізніше це видання коштуватиме 70.00 дол.)
Видавництво видрукувало вже 10 томів
Замовлення без завдатку приймає:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО ТРИ НОВІ (досі ще не друковані) ОРИГІНАЛЬНІ ТВОРИ СЬОГОЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

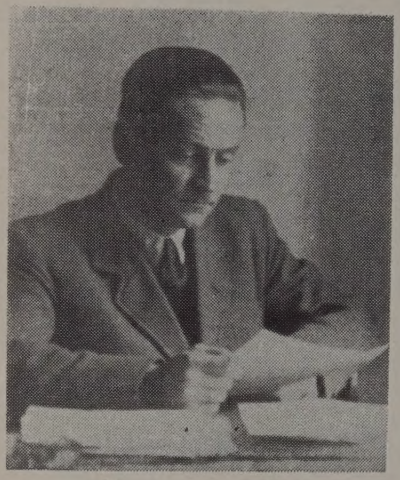

Юрій Тис
НА СВІТАНКУ
біографічна повість з життя Марка Вовчка.
Літературна й мовна редакція:
Ст. Риндик та І. Боднарук.
Сторінок 404
Ціна дол. 4.50

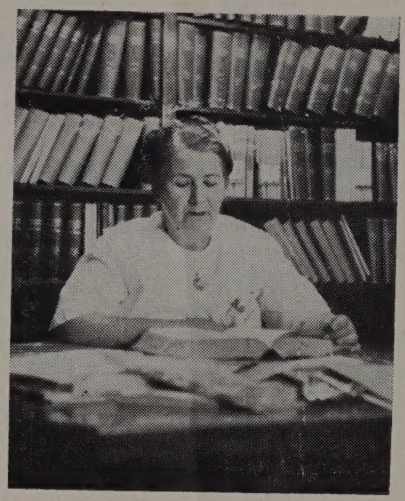

Софія Парфанович
ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ
(оповідання з життя домашнього кота з ілюстраціями для старших і для молоді)
Літературний і мовний редактор:
А. Юриняк.
Сторінок 208
Ціна дол. 2.50

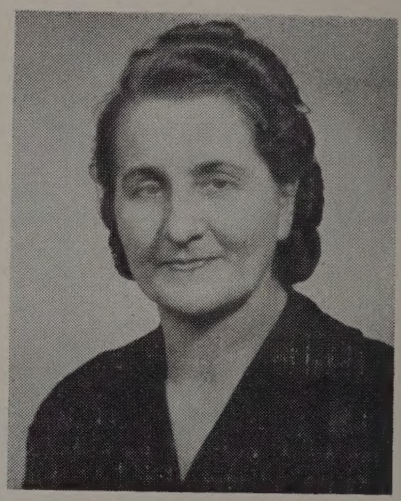

Галя Лагодинська
ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ
(Мандрівка юности)
— повість —
Літературна й мовна редакція:
А. Калиновський та І. Боднарук.
Сторінок 256
Ціна дол. 3.00

Рекомендуємо нашим читачам цей гарний комплект нових літературних творів, що відзеркалюють наше минуле, з погідним українським духовим кліматом і благородним серцем української людини. Книжки читаються легко і з зацікавленням.

Усі три книжки видані люксусово (так само, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого), в твердій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Оксани Мошинської.

Ціна всіх трьох книжок разом дол. 10.00

Замовлення приймаємо також без завдатку на сплати. Книжки висилаємо зворотною поштою.

Замовлення і гроші слати на адресу видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue Phone EV. 4-3868 Chicago 22, Ill., — USA.

ОВИД

H O R I Z O N

The Monthly Newsmagazine

Vol. XII N. 8 Oct. - November 1961

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:
Mychajlo Danylyshyn
c. Mozart 614
Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia
Fokshan Library & Book supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges autorised at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition & printed by Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — USA.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $3.00 yearly.

Видає й редагує
Микола Денисюк
Мовний редактор —
Іван Боднарук

Надісланих рукописів редакція не звертає, як теж не веде листування з приводу невикористаних матеріялів. Статті, підписані прізвищем чи псевдонімом автора, не завжди відповідають поглядам редакції. Редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Всі права застережені.

Річна передплата;

Австралія і Англія	**— шіл. 30.-**
Бразилія — крузейрів	**240.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**3.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

УККА — **У листопадові Роковини** 6
А. Галан — **Пам'яті Оксани Драгоманової** 7
Микола Чубатий — **Хто та коли заложив Київ** 9
Мері М. Калум — **Модерний стиль у літературі** (з англійської мови перекл. Олександра Копач) 14
Р. Завадович — **Хор „Дніпро" з Клівленду в Чікаґо** 16
Юрій Тис — **„Дійство про Чоловіка" в Дітройті** 18
Леонід Полтава — **Невгасиме слово** (поезія) 22
Л. Ч. **В книгарні на Черінґ Кросс Ровд** 23
Роман Турянський — **З караваною бедуїнів по Сагарі** 26
Сіґмаро — **Барка** (жарт) 27
Серед книжок — Ганна Черінь — **Два тижні на батьківщині** (Галя Лагодинська: **До сонця — до волі**) 29

На обкладинці: Архиєпископ-Митрополит українців католиків у ЗДА ВПреосв. Кир Амврозій Сенишин ЧСВВ — з нагоди інтронізації на Митрополичий Филаделфійський Престіл

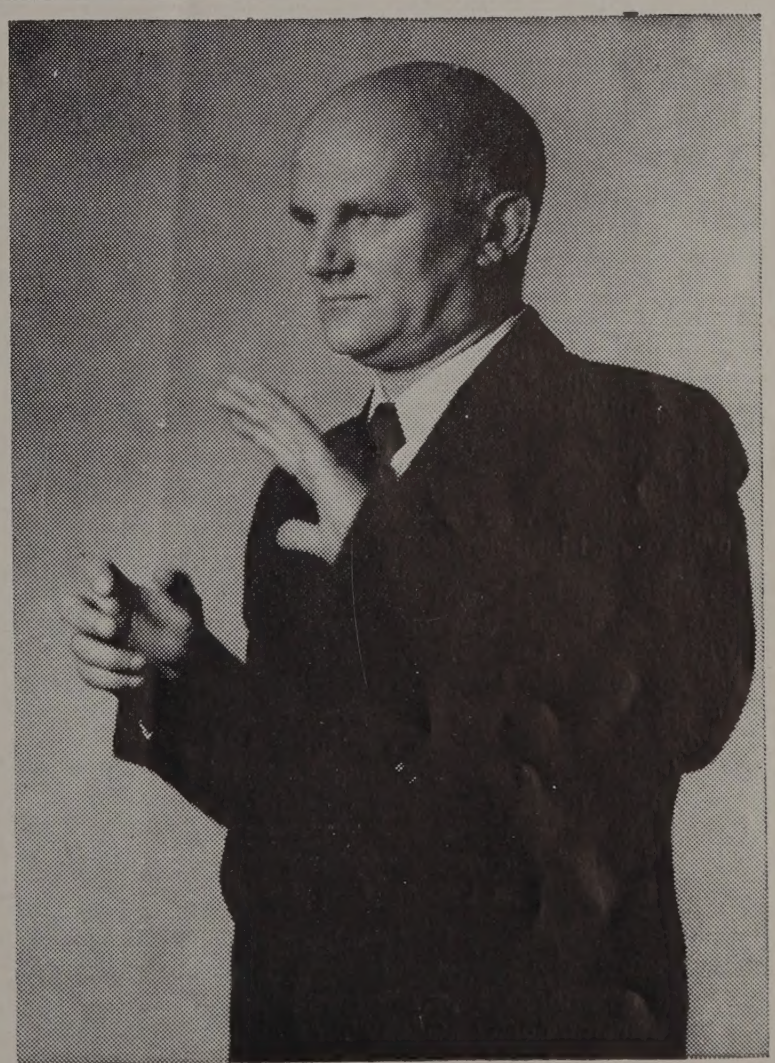

ПОМЕР ЛЕВ ТУРКЕВИЧ

Під час друку цього числа нашого журналу, довідуємося, що 4 листопада 1961 р. помер у Торонті композитор-диригент проф. Лев Туркевич. Пам'ять Покійного вшануємо в „Овиді" окремою статтею в серії „Українські композитори на чужині".

Від видавництва

Уляни Кравченко „Хризантеми" вже в продажу і є атракцією цьогорічного книжкового сезону. Ця ще ніде не друкована автобіографічна повість, найбільший твір авторки, втішається зацікавленням читацької публіки. Повість видана люксусово, в твердій оправі. Вона надається на вартісний дарунок рідним і приятелям. Усім нашим покупцям, що замовили вже це видання, висилаємо його рівночасно з цим числом „Овиду".

Наталени Королевої „Що є істина?" одержать наші покупці в першій половині грудня ц.р.

Два нові томи творів Тараса Шевченка (II і XIV) висилатимемо нашим покупцям між 15 і 31 грудня цього року.

Шевченко в чужих мовах (XII) під редакцією Богдана Кравціва вже готовий до друку. З уваги на різномовні тексти, цей том буде доволі важко друкувати. Треба буде набирати його текст на лінотипах у різних чужинецьких друкарнях і ми зможемо його видати не скоріше, як до кінця березня 1962 року.

Решту — три томи творів Т. Шевченка (IV, XI і XIII) старатимемося видати якнайскоріше, хоч маємо певні труднощі чисто редакційного характеру. У кожному разі хочемо запевнити наших покупців, що припізнення появи цих томів спричинене лише нашим бажанням видати їх у якнайкращій редакції.

Першого тому творів Т. Шевченка нам уже забракло й покищо не висилаємо його при нових замовленнях. Друкуємо його новим виданням, подібно, як і інші друковані дотепер томи.

Наше видавництво в 1962 році працюватиме виключно для закінчення друку бракуючих ще 4-ох томів творів Тараса Шевченка та для повторення друкованих дотепер томів цього монументального видання. Тому покищо не запляновуємо жодних нових видань до половини 1963 року. У міжчасі крім комплектного закінчення і частинного повторення видання творів Тараса Шевченка, появиться лише заповіджене вже видання Історії Українського Центрального Комітету проф. Володимира Кубійовича.

„Овид" квартальником у 1962 році. З уваги на розвинену книжкову продукцію нашого видавництва, ми не змогли зорганізувати систематичної щомісячної появи „Овиду". Тому надалі переходово в 1962 році видаватимемо „Овид" квартально, у збільшеному об'ємі, за зниженою передплатою. Наступне число „Овиду" появиться при кінці грудня ц. р. за перший квартал (січень — березень) 1962 р. Розрахунки з нашими передплатниками зробимо кореспонденційною дорогою. При цьому повідомляємо також, що „Овиду" квартальника в продажу не буде. Можна буде одержувати його лише дорогою передплати.

Statement required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Acts of March 3, 1933, July 2, 1946 and June 11, 1960 (74 Stat. 208) showing the ownership, management and circulation of "OVYD-HORIZON" published monthly at Chicago, Illinois for October 1961.

1. The names and addresses of the publisher, editor, and business manager are:

Publisher: Mykola Denysiuk Publishing Company, 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.
Editor: Mykola Denysiuk.
Business manageress: Anna Denysiuk, — 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.

2. The owner is: (if owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member must be given.)

— Mykola Denysiuk — 2226 W. Chicago Ave., Chicago 22, Illinois.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are none.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a company other than that of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: (This information is required by the act of June 11, 1960 to be included in all statements regardless of frequency of issue) 2,000

Mykola Denysiuk, editor and publisher.
Sworn to and subscribed before me this 18th day of September AD 1961 — V. Nychay, Notary public.

Commission Expires May 11, AD 1964.

РІК XII., Ч. 8 (119)

ОВИД

ЖОВТЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1961

ква св. Юра у Львові

Світлив Ол. Мох

У ЛИСТОПАДОВІ РОКОВИНИ

СЛОВО УКРАЇНСЬКОГО КОНҐРЕСОВОГО КОМІТЕТУ АМЕРИКИ

ДО УКРАЇНЦІВ У З'ЄДИНЕНИХ ДЕРЖАВАХ

Цьогорічне відзначення українцями у Вільному Світі Листопадових Роковин, роковин демократичного вияву волі, виразного рішення й власною силою проведеного чину в тій частині Української Землі — проходить знову у відомій уже нам атмосфері: в атмосфері викривлювання історичної правди, неґування історичних фактів її сусідами.

З одного боку — московський окупант всієї Української Землі продовжує свої пропаґандивні твердження, мовляв, він і тільки він визволив Західню Українську Землю з пут неволі, мовляв, він і тільки він з'єднав її із Східньою Україною в одну, соборну, незалежну державу.

Тимчасом історична правда говорить, що саме Москва, спільною дією з Варшавою тоді, спільною аґресією на одну й другу частини України, знівечила змагання західніх українців, знехтувала їх історичні постанови з жовтня 1918 року, відібрала змогу закріпити Першолистопадовий Чин та Великий Акт з 3 січня 1919 року, вкоронувавши всі ті свої ворожі дії проти незалежности й соборности України новим Андрусівським — договором у Ризі, зговоренням саме з давнім окупантом тієї Західньої Української Землі.

З другого боку — екзильні політики західнього сусіда України, політики народу, що за всю добу володіння Українською Землею і ставлення до Її автохтонів не склав державницького іспиту, зокрема не виправдав пропаґованої ним т. зв. ягайлонської ідеї, політики, що на всі боки цупко тримаються права на так звані „зємє одзискани" і знімають галас на будь-яке квестіонування цього права — далі й далі, при кожній нагоді і всіми шляхами висувають своє „історичне" право на Західньоукраїнську Землю.

Проте, саме історична правда говорить, що й тоді, в давнину і недавно — Польща силою, аґресією, заволоділа тією землею, заволоділа так, як колись заволоділа її — тепер „одзисканими" землями, Німеччина, реалізуючи свій „дранґ нах Остен". Історична правда говорить, що саме сорок три роки тому, ледве відроджена Польща, підступом і обманом перемогла збройну силу Західньої України, бо вжила проти неї формації, які переслав їй Захід виразно для боротьби проти червоної аґресії, а не проти України. Тож — моральна сторінка цих претензій сьогодні — дуже вимовна. А факти з недавнього минулого аж ніяк не підтримують становища тих політиків в екзилі.

Ще й третій бік звертає на себе увагу — це намагання недавніх володарів тих земель, що відійшли до Польщі — зговоритися з майбутньою її владою щодо своєрідного обміну: на західні землі над Одрою-Нісою для них, кордон з 1939 року на Сході — для Польщі.

В такій атмосфері й тоді, коли нарід Західньої Української Землі не може сказати свого слова тепер — Українська Національна Спільнота у Вільному Світі, зокрема тут, у цій Великій Країні Волі, відзначаючи Листопадові Роковини, має промовити від усього Народу і в своїх постановах — резолюціях достойно, виразно й рішуче виявити всю історичну правду, заперечити всі пропаґандивні трюки одних і доказати безпідставність та відкинути аґресивні, імперіялістичні й колоніяльні задуми інших.

Український Конґресовий Комітет Америки, що досі вже у кількох деклараціях, заявах, меморіялах з'ясував світові й керівникам цієї Країни справу Західньої Української Землі, зокрема Жовтень і Листопад 1918 року та Січень 1919 року в Її історії — кличе Вас, Громадяни, відзначити Листопадові Роковини ПОЛІТИЧНОЮ МАНІФЕСТАЦІЄЮ в користь Справи Українського Народу.

УКРАЇНСЬКИЙ КОНҐРЕСОВИЙ КОМІТЕТ АМЕРИКИ

Нью-Йорк, 31 жовтня 1961 р.

Пам'яті Оксани Драгоманової

В самому центрі Буенос-Айресу, вбік від довжелезної вулиці „Ріґадавія", закрутила зелена і тиха вуличка „Ларреа". Там, на третьому поверсі, у власному, бо купленому за готівку „на вічно" апартаменті, жила племінниця відомого українського діяча і вченого, Оксана Олександрівна Драгоманова.

В пам'яті встає повновида постать із коротко підстриженим волоссям без сивини, з вигляду дуже серйозна, навіть сувора, а насправді добродушна, з великим почуттям гумору, з життєрадісною життєвою настановою.

Славний драгоманівський рід! Він і в прямій і в бічній лінії до наших днів зберіг високу культуру, незмінне прагнення до знання й самовдосконалення, а ще—невгасиму талановитість.

Пані Оксана — письменниця і блискуча перекладачка українських творів на чужоземні мови, зокрема, на мову французьку. Коли новоприбула інтеліґенція створила в Буенос-Айресі Спілку Українських Науковців, Літераторів і Мистців, пані Оксана негайно прилучилася до неї, і з того часу почалося наше знайомство.

Життєвий спосіб мешканців аргентинської столиці, власне, отих переселених з-над Дніпра й з-над Збруча, значною мірою відрізняється від американського. Тут завжди „нема часу", а там завжди „є час". Тут, коли схочете відвідати приятеля, мусите йому попередньо потелефонувати й по тоні голосу зробити висновок: варто, чи не варто робити візиту... Адже „нема часу" настільки просякло людську душу, що забувається звичайна чемність і не раз на мій запит про можливість візити моєї, чи до мене, телефонна рурка починала кашляти й хрипіти, наочно підтверджуючи, що її господар має тяжку грипу...

В Буенос-Айресі телефони — рідкість. Цей благословенний апарат, ознаку цивілізації, з моїх знайомих посідала лише пані Оксана, як давня мешканка столиці. Тож українські земляки приходили один до одного без попереджень, за порядком, звичайно, плескали перед дверима в долоні, а далі вас зовсім не обходило, чи ви „в пору", чи „не в пору". Та й господар ніколи не ображався, навпаки, був радий кожним відвідинам і чимдуж біг за „сервесою" (пивом), щоб прохолодити спрагле в аргентинській спеці горло ближнього...

Не зважаючи на наявність телефона в пані Оксани, ми їй також ніколи не дзвонили. Приятелі: Микола Денисюк, покійний Олекса Сацюк, Юрій Тис, Григорій Голіян, Михайло Гаврилюк, Володимир Ласовський і я „збігалися" десь разом, а потім чимчикували на вулицю „Ларреа". Грімко стукали в двері пані Оксани. З-за дверей спочатку срібним дзвінком відповідала мініятюрна собачка „Мімі", а вже потім появлялася господиня.

— Та й багато ж вас!

— Нічого, вліземо, — заспокоював хтось із гурту, — наступного разу буде ще більше...

За скельцями пенсне пані Оксани загорялися сміхотливі воники. Вона притискалась до стіни, а чесна компанія чередкою йшла до невеличкої вітальні, щільно там розсаджувалася й різноголосим хором питала:

— Як поживаєте?

— Дякую. Добре. Сьогодні якраз відзначили двадцятип'ятиріччя моєї банківської праці. Ось подарували мені годинника, якого не треба заводити, лише похитнути кілька разів. А кинете в воду — також не зіпсується.

— Цю подію, — глибокодушно зауважує проф. Гаврилюк, — треба відзначити як слід. Шкода, що ми не знали. Ми б купили вам го-

22 КНИЖКИ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА З АРҐЕНТИНИ — МІЖ НИМИ ТВІР О. ДРАГОМАНОВОЇ „ПО ТОЙ БІК СВІТУ"

динника, який не псується і в огні. А тепер дозвольте піднести за ваше здоров'я келішок ...

— Де ж той келішок?

— А он стоїть у шафі. І не один ...

Очі пані Оксани знову наповнюються блискітками сміху. Вона дістає з шафи об'ємисту пляшку „Кубана-бранді", дуже швидо приготовляє на кухні "канапки", і за десять хвилин підпила, весела компанія вже обговорює велику й малу політику, вічні питання мистецва, свою участь у ньому...

Перші роки перебування української еміґрації в Арґентині позначилися вел. активністю наших культурних організацій. Зокрема, Спілка Українських Науковців, Літераторів і Мистців, головою якої після проф. Є Онацького була пані Оксана, влаштовувала щоп'ятниці сходини з різними цікавими доповідями, читанням творів членів Спілки, іноді з гарячими диспутами й „двері затріскувальною" опозицією...

Ця активність не припинялася й за головства Олекси Сацюка , а пізніше Володимира Ласовського. Адже в ту пору ще вірили в близьке банкротство комунізму, а коли помер Сталін, віра подвоїлася. Цією ювірою жила не лише українська „еліта", а й маса. Заля клюбу, де відбувалися сходини Спілки, завжди була повною. Дві українські культурно-освітні організації, „Просвіта" і „Відродження", непорівняно перед минулими роками поширили своє членство. Якось так трапилося, що в Буенос-Айресі знайшлось найбільше наших діячів мистецтва. Оперові співаки, малярі, скульптори, письменники, очевидно, притягнені екзотичними леґендами й піснями про Арґентину, де „небо несказанно синє, а всі жінки, як на картині", пересікли океан з надією, що життя в субтропічній країні буде безперервним святом. Звичайно, так воно не вийшло, але сміливо можна сказати, що це життя освітлювалось великою теплотою відносин між земляками, співчуттям і взаємодопомогою, міцним національним єднанням.

Пані Оксана, завдяки своїй товариській вдачі, була, так би сказати, душею спільноти. Бездоганно володіючи еспанською мовою, вона радо брала на себе всілякі адміністраційні полагодження, що торкалися Спілки, допомагала вивчати мову тим, хто її не знав, орієнтувала своїх земляків у чужих для них обставинах.

Найактивнішою в Спілці виявилась письменницька група. Цю активність підсилювало те, що з приїздом нової еміґрації Буенос-Айрес збагатився на кілька нових українських видань. Почали виходити журнали „Овид", „Пороги", „Мітла", „Дзвін". В галузі української книги буйного розмаху набрав Микола Денисюк. Видавши спочатку п'ять невеличких томиків „арґентинських авторів", себто — О Драгоманової „По той бік світу", Ю. Тиса „Симфонія землі", М. Цуканової „Бузковий цвіт", О. Сацюка „Злат жолудь" і А. Галана „Пахощі", Денисюк із кожним роком „вбивався в колодочки", випускав книжки все грубші, охопивши українських авторів майже з цілого вільного світу, створив книгарню, якій могла б позаздрити добра книгарня арґентинської держави. З повним правом можна вважати за великий вклад в українську літературу переклад О. Сацюка з еспанської на українську мову твору арґентинського клясика Ґуйральдеса, під назвою „Дон сеґундо Сомбра", чи переклад з німецького Гр. Голіяна„ Пісні про Бернадету" Франца Верфеля.

Пані Оксана була знавцем життя Південної Америки. В її течці зберігались матеріяли, що їх би вистачило не на одну повість. Зокрема, була в пані Оксани думка продовжити свій твір „По той бік світу", зробити його трилогією.

Багато цікавого могла розповісти українсь кому читачеві письменниця. Адже понад тридцять років прожила вона в сонячній країні визвольника Сан Мартина, яка стала для неї, справді, другою батьківщиною.

Та життя поступає вперед, людину тягне в незнані ще простори, і пані Оксана відірвалася від арґентинської землі та й рушила з другим своїм чоловіком, колишнім українським військовим летуном- піонером, в Північну Америку. Тут спіткало її нещастя. В наслідок повторного паралічу відняло їй праву руку. Передо мною листівка написана "каракулями"(лівою рукою), коротка й сумна: „Як бачите, мені трудно писати. Вибачте ж за лаконічність. Бажаю всього доброго. Ваша приятелька".

Другий лист був із фотом. На ньому позначено: „Цим кадиляком я й чоловік переїхали всю Америку. Чи впізнали б ви мене? Я вже стала сивою"...

А проте, на фоті — струнка й бадьора постать, не зважаючи на старші роки.

І ось прийшла чорна вістка: пані Оксана не живе. Очевидно, вкоротив їй життя прогресивний параліч, бо ж він, раз напавши, не відступається від людини. Десь у далекій Каліфорнії спочивають тлінні останки письменниці, мужньої людини, яку не заломила сороклітня еміґрація, яка не вросла в чужий ґрунт, а лишилась до смерти українською патріоткою.

Відлітають сірим шнурком... Тільки в даному разі не сірим, а отим метеорним, що прорізує темне небо, лишає вогнистий слід на ньому, а в живій людській пам'яті зберігається на довгі роки.

Цей мій дружній спогад хай буде скромним вінком від усіх колишніх „арґентинців" на свіжу могилу пані Оксани.

А. Галан

Микола Чубатий

Хто та коли заложив Київ

Із нинішніх великих міст одні постали вже на очах історії, себто були основані в історичних часах, других початок губиться в далекій давнині в передісторичних часах, бо щодо їх початку до нас не дійшли писані пам'ятки. Українські міста Одеса, Дніпропетровськ (Катеринослав), Сталіно (Юзівка), Харків, Львів, Володимир Вол., Ярослав, Холм постали на очах історії; початок міст Чернігова, Галича, Перемишля та й столиці України Києва губиться в передісторичних часах і щойно нові археологічні та історичні досліди стараються устійнити час приблизного їх постання.

Це останнє відноситься до постійної столиці України Києва, якого початок ще донедавна історична наука вважала зовсім невідомим, що губиться в мряковині передісторичного минулого. Натомість нові археологічні, ранні історичні та архівальні пошукування поза Україною дали в висліді багатий новий матеріял, який позволив шляхом історичної критики усталити, що столиця України була основана біля 1400 літ тому назад, у другій половині УІ сторіччя по Христі.

Про оснування Києва розповідає найстарший український літопис, так званий Несторів, який, одначе, нинішня наука волить називати „Повістю временних літ" від трьох початкових слів тої найстаршої історії України-Руси. Ось що оповідає Повість временних літ про оснування Києва: „Було трьох братів: одному ім'я Кий, другому Щек, а третьому Хорив, й сестра їх Лебідь. Жив Кий на горі, де є нині увоз Боричів, а Щек на горі, що нині зветься Щековицею, а Хорив на третій горі, прозваній від нього Хоривицею. І здвигли град від імени найстаршого брата і надали йому ім'я Київ... Другі ж, не знаючи, говорили, що Київ був перевізником, бо в Києві був тоді перевіз з тої сторони Дніпра, й тому говорили: на перевіз, на Київ. Якщо Кий був би перевізником, то не ходив би до Царгороду; одначе, Кий княжив у своїм роді, коли ж приїздив до цісаря, як говорять, був приниманий з великою честю царем, до якого він приїздив. Повертаючи назад, приїхав до Дунаю і полюбив це місце, і збудував малий град і там хотів осісти із своїм родом, і не позволили йому цього поблизькі жителі; і донині це городище називають дунайці Київцем. Коли ж Кий прибув до свого граду Києва, тут закінчив своє життя; і брати його, Щек і Хорив, і сестра їх Лебедь там повмирали. По тих браттях рід почав княжити серед полян".

Оце літописне оповідання про оснування Києва Києм та його братами поміщене у вступній недатованій частині Літопису, бо датування починається щойно 852 роком. Значило це, що подія оснування Києва мала місце в давнині, а автор літопису те, що написав, знав з переказів. Ця обставина давала давнішим історикам підставу відкинути це оповідання як історичне джерело, а літописне оповідання вважати за звичайну леґенду. Таке поступування істориків минулого та перших десятків нинішнього сторіччя відповідало духові тогочасної історичної критики, а радше гіперкритики: приймати за історичну правду все, що певне, а відкидати та зараховувати до леґенд усе, що сумнівне та непевне.

Щойно історична критика останніх часів стала менше риґористичною супроти історичних переказів, не тому, що була менше критичною, а просто тому, що величезний розвій археологічних пошукувань та відкриття нових писаних джерел по сусідніх краях вказували, що такі оповідання з переказів не все були леґендами, а містили часто багато правди; тільки треба було більше терпеливо розібрати записані в літописі перекази та відсіяти зерно історичної правди від неісторичних додатків. Такий спосіб історичної критики при допомозі других джерел примінений до літописного оповідання про оснування Києва виказав, що оповідання про Кия та його братів містить історичну правду, хоч недокладно подану.

Давня історична критика не звертала уваги на факт, що сам автор літопису посідав багато критичного змислу та відсівав сам правду від леґенди, про що ще буде сказано нижче.

Все ж таки те, що сказане літописцем, порівняне з відомими подіями з часів перед 852 роком, дає змогу історикові усталити, коли то могла бути така ситуація приязних стосунків між візантійським цісарством і слов'янським князем, що панував серед полян над Дніпром.

Археологічні знахідки підтверджують літописне оповідання про три поселення на трьох київських горбах: на Старокиївській горі, на Щековиці та Хоривиці.

Літописне церковно-слов'янське слово „град" давні історики помилково ідентифікували з російським словом град, що означає город — місто. Натомість у мові Повісти временних літ град означає укріплений замок, отже, це мовне пояснення доповняє нам відомість, що саме збудував Кий: місто чи укріплений замок на Старокиївській горі.

Саме це літописне слово град (не в розумінні російського міста) більше сконкретизувало твір полянського князя Кия, себто подію, що він збудував укріплений замок, а тим чином став справжнім основником середньовічного укріпленого міста над Дніпром, не тільки як військового об'єкту, але також пристановища для ремесла та торгівлі.

Місто та поселення

Насамперед слід докладно з'ясувати, коли поселення стає містом та що ми розуміємо під містом у відрізненні від інших людських поселень. Місто це не тільки адміністраційний осередок краю чи частини краю, волости, але також таке поселення, де людність професійно займається торгівлею та промислом, де живуть і працюють купці та ремісники, чи в новішому розумінні промисловці. Всі ці три справи, адміністраційний центр, місце купецького та ремісничого заняття, зв'язані були в середньовічі разом.

Адміністраційний центр краю чи волости поставав там, де жив князь чи його намісник. Один і другий мусів мати при собі постійну збройну силу, тому місце адміністратора краю було в ті неспокійні часи рівночасно місцем укріпленим проти можливих нападів ворогів та місцем із спорудами для постою військової сили. Іншими словами, місто поставало там, де був замок або град згідно з термінологією Літопису.

Адміністраційний центр краю стягав до себе людність з різних причин, тому біля граду гуртувалися купці із своїм товаром на продаж та ремісники із своїми продуктами та варстатами; там вони працювали та збирали замовлення. Купці та ремісники гуртувалися довкола градів не тільки тому, що це були місця, де з'їздилися постійні або принагідні покупці, але ще важніше тому, що там було найбезпечніше працювати. Товар купця чи варстат та випродукувані знаряддя ремесла це весь маєток його життя та його родини. Оселя рільника, знищена ворожим нападом, по році чи двох роках наново ставала на ноги; купець чи ремісник раз зруйнований не так легко підносився. Тому купці та ремісники горнулися до укріплених місць. Поселювалися під замками, щоб на випадок ворожого наскоку можна було із своїм товаром схоронитися поза мури замку.

На замковій площі здебільшого не було місця на постійне приміщення купецьких крамниць чи ремісничих варстатів, тому купці та ремісники, поселюючись на трохи більшім просторі замку, площу поселення обводили другим ширшим вінком укріплень, які хоч не були такі сильні, як сам град, але давали змогу на випадок нападу зискати на часі та схоронити бодай своє добро на замку.

В такому саме розумінні Кий оснував Київ, бо здвигнув град та дав початок місту в повному того слова значенні. На місці, де Кий здвигнув град та дав початок місту, жили люди від часів палеоліту, як свідчать археологічні розкопки. Вони доказують, що на місці Києва людність жила постійно теж в добі неоліту, бронзової та залізної епохи аж до історичних часів, до заложення київського граду.

Це було зовсім природним, бо географічне положення Києва справді ключеве. Це місце є положене над одною з найбільших рік східньої Европи, що протікає з півночі на полудне, та з іншими ріками, що спливають до Балтійського мор'я в'яжуть Чорне море і краї високої цивілізації передньо-азійської та середземно-морської полоси з басейном північного Балтійського моря. Цей чорноморсько-балтійський водний Дніпровий шлях був використовуваний у далекій давнині, в передісторичних та в історичних часах.

Територія Києва положена теж на грані східньо-европейської полоси степу та лісостепу, вздовж якої проходив шлях із сходу на захід, з басейну Дону та долішньої Волги, а дальше країн середущої Азії на захід до країн середущої Европи. Саме в цім місці перетиналися ці два головні східньо-европейські шляхи й тому сотки літ передтим туди переїздили купці з полудня на північ та із сходу на захід.

Грецькі колоністи, що біля 800 літ перед Христом стали закладати на українських побережжях Чорного моря свої колонії, вже давно перед Христом заїздили туди із своїм товаром люксусового життя, зброєю тощо, скуповуючи від місцевої рільничої людности продукти української землі. Тому й літописне оповідання про апостолування св. Андрія на київських горах в тогочасних обставинах є зовсім можливе.

Зокрема жива торгівля розгорнулася з тою центральною частиною української землі за римських часів у перших віках нашої християнської ери. Часті та багаті знахідки римських монет на території та в околиці Києва говорять про це переконливо. Все ж таки туди заїздили чужі купці з чужим товаром, бо місцева праслов'янська людність від часів трипільської культури, себто біля дві тисячі літ перед Христом, жила з рільництва та в родовій соціяльній організації. Предки українців, трипільці, розгорнули живу рільничу продукцію на експорт, але речі домашньої потреби виробляли собі самі з матеріялів випродукуваних або зібраних на місці.

Та в половині першого тисячоліття по Христі

в наслідок розросту населення стара родова організація починає розпадатися, а на місце родів постають територіяльні оселі. Близькість із цивілізованим півднем дала нагоду місцевій людності навчитися продукувати вироби щоденного вжитку вже не тільки для себе, але й на збут. Тим чином створюється тут окремий стан ремісників та купців, що не тільки обслуговують трипільське населення товаром випродукуваним на місці, але й вивозять свої товари на захід та північ. Археологічні знахідки свідчать, що на території Києва та околиці в половині першого тисячоліття по Христі надибуються вже не поодинокі предмети щоденного вжитку, але цілі скарби залізних речей і глиняних виробів, які напевно були власністю місцевих ремісників та купців, що професійно займалися виробом та збутом товарів.

В половині першого тисячоліття розвинулася в околиці Києва вже також продукція ювелірних товарів високої мистецької вартости, отже, вже предметів люксусу, які звідси розвозилися далеко на захід, у краї західніх слов'ян, та на північ, на територію східньо-европейського суцільного лісу, заселеного тоді частинно слов'янськими племенами на заході та угрофінськими племенами на сході, себто на територію нинішнього білоруського та російського народу.

Збираючи все сказане вище, можна ствердити, що в половині першого тисячоліття по Христі на українській території над середнім Дніпром, а зокрема на території Києва, заіснували вже такі економічно-соціяльні переміни, які вимагали створення міста як осередку ремісничо-купецького населення. Збудування княжого замку володарем землі стало немов конечністю. Такий саме замок-град збудував князь землі Кий.

Повість временних літ говорить про три гори з поселеннями, що були названі від імен їх власників, Кия, Щека та Хорива. Український археолог М. Ю. Брайчевський, що від двох десятків літ займається археологічними дослідами території Києва, думає, що Старокиївська, або так звана Андріївська, гора в Києві це гора Кия; гора його брата Щека, Щековиця, до нині має ту саму назву, а третя гора наймолодшого брата Хорива — це Киселівка, або Замкова гора. Назва Киселівка порівняльно нова, бо вона походить від київського воєводи Кисіля з 17-го сторіччя, отже, її старша назва, мабуть, була інша, зв'язана з ім'ям Хорива, тим більше, що урочище під цею горою називається урочищем Хорива.

Град Кия був здвигнений на Старокиївській горі. Вже давніше археологічні розкопки, роблені на Старокиївській горі біля фундаментів Десятинної церкви, викрили засипаний рів, якого значення тоді не могли вияснити. Щойно розкопки, роблені тут у роках 1936—1937 М. Т. Мовчанівським, ствердили, що цей рів біля фундаментів Десятинної церкви був глибокий на три метри та проходив від одного урочища до другого, а тим чином відтинав поверхню Старокиївської гори від решти території творячи з неї окреме укріплене місце. Рів, очевидно, був частиною укріплень, які мусіли оточувати цю частину поверхні старокиївської гори. Цей рів був засипаний, а старі укріплення граду Кия знесені ще за часів Володимира Великого, коли будували Десятинну церкву та збудували далеко більші об'ємом укріплення Києва, збудовані вже князем Володимиром Великим.

Антський Союз та Київське князівство Кия

Остає ще без відповіді питання, коли Кий збудував град у Києві, а тим чином заложив місто Київ як адміністраційний та торговельно-промисловий осередок середнього Подніпров'я. Повість временних літ розповідає про оснування міста Києва, як було сказано, у вступній недатованій частині з-перед 852 року, в якій автор переповів події старих віків знані йому з переказів, що охоплювали часи кількох сотень літ. Може й ці події були йому знані з якихось писаних пам'яток загального недатованого характеру. Автор Літопису, як сказано вище, користав з них обережно та вилущував казки від правди, що видно й з оповідання Повісти временних літ. Ось, для прикладу, він не подає імени візантійського цісаря, до якого їздив Кий, бо не знав його імени. Він не подає назви племени, що жило над Дунаєм та заборонило йому будувати там град; називає його просто „дунайці". Він відкидає казку, що Кий був перевізником, як нелогічну, бож перевізник з країни трипільців-антів над Дніпром не удостоївся б тої чести бути гостем цісаря візантійського. Автор стверджує, що Кий був першим князем у городі Києві та в полянській землі місцевого, себто слов'янського, українського походження. Він інформує нас, що Кий дав початок княжій династії, яка панувала над наддніпрянськими полянами, але вже не подає імени наслідника Кия, бо його не знав. Це все сказане вище створює у нас переконання, що до інформацій автора Повісти временних літ слід ставитися більш серйозно, ніж це робили історики дотепер, та треба тільки прослідити, коли були такі обставини на полудневім сході Европи, що київські слов'яни-трипільці могли бути союзниками візантійського цісаря. Це могло статися найскорше в шостому столітті, так з огляду на міжнародне

положення, як теж з з огляду на економічно-соціяльний розвій наддніпрянських слов'ян.

Відомо, що візантійське цісарство як самостійна політична сила виступило на історичну арену власне щойно по упадку західньо-римського цісарства, що остаточно сталося 476 року під натиском ґерманських племен, випираних на захід гунами, що, появившися в Европі 375 року, спричинили так звану велику мандрівку народів.

Гуни тільки слабо заторкнули українські племена, бо пересунулися полудневою Україною в угорський низ, де заложили свою державу та в п'ятому столітті були пострахом середущої, а навіть західньої Европи. В тім часі, себто в п'ятому столітті, перший раз в історії виступають наші предки як самостійна політична сила, створюючи так званий Антський Союз, знаний під тою назвою у сучасних, зокрема в сусідніх візантійських джерелах. Антський Союз лучив у вільну федерацію трипільців, що вже тоді говорили слов'янською мовою, племена від Озівського та Чорного моря по верхів'я Дністра, себто дослівно населення цілої території нинішньої України.

Про антів подають уже дуже докладні відомості сучасні письменники Йордан та Прокопій Кесарійський. Антський Союз став так само напирати на північні границі візантійського цісарства та впродовж першої половини шостого століття стали вони правдивим лихом візантійського цісарства. Анти виступали як союзники склявінів, що жили на захід від антів, починаючи від верхів'я Дністра та Сяну на захід та на південь від Вісли. Склявіни це були західні слов'яни вендської групи, предки південних поляків (малополян).

Звичайно, в такій ситуації подорож антського князя Кия до Візантії як гостя цісаря була виключена, отже, час, перед яким Кий не міг бути гостем візантійського цісаря, це була половина шостого сторіччя.

Та саме в половині шостого сторіччя положення Антського Союзу, як теж відношення наддніпрянських антів до візантійського цісарства радикально змінилося. В середині шостого сторіччя появилася в Східній Европі нова велика орда аварів, які розбили Антський Союз. Авари пересувалися на захід полудневою частиною України й, мабуть оминули околиці Києва; а може київські слов'яни анти зуміли угодою відвернути аварів від себе. Досить, що орда аварів не поруйнувала та не підкорила собі тої частини України, натомість брутальною силою вдарила на західніх антів, мешканців Волині та Галичини. Наш Літопис зокрема записує, що авари знущалися над антсько-українським племенем дулібів, що жили в західній Волині ближче Буга, а може й поза Бугом.

Авари мали запрягати дулібських жінок до плугів та возів. До наших часів на Волині діти при забаві страшили себе обрами. Граючись у хованку, викрикували: „Обри, обри, ховайся добре". Своїм наїздом на Европу авари, як сказано, розбили Антський Союз, який розколовся на частини; одною з таких частин були київські анти, що скоро виступають під новою вже історичною назвою полян, а згодом русів.

Витворилася нова міжнародня ситуація, в якій анти з ворогів візантійського цісарства стали приятелями й то у спільнім інтересі створили протиаварський фронт. Київські поляни, найвище розвинене плем'я антів із своїм знаменито вже розвиненим промислом ювелірним, керамічним та залізним, потребували союзників на півдні так само, як і візантійське цісарство.

Тому Кий для оборони дотепер відкритої оселі, а радше кількох осель скупчених тут, будує град-замчище проти нових можливих нападів орд в ті непевні та неспокійні часи, десь біля 560-го року. Тим чином це приблизна дата основання города Києва. Для скріплення своєї міжнародньої позиції скоро потім вибирається Кий до Царгороду, невідомо, з власної ініціятиви, чи на запрошення цісаря. В році 560 візантійським цісарем був ще славний цісар Юстиніян (527-565), але ця подорож могла бути вже за одного із його наслідників, Юстина, Тиберія чи Маврикія, що коротко панували продовж наступних 35 літ.

Чого Кий їздив до Царгороду, не важко догадатися. Їздив для заключення політичного військово-оборонного союзу після досі ворожих відносин поміж цісарством та антами. Їздив теж для впорядкування торговельних справ між князівством антів-полян та цісарством. Давніше візантійські письменники високо цінили войовничість антів, своїх противників, хоч стверджували їх незгідливість поміж собою. Такий войовничий союзник на півночі від балканських меж цісарства був дуже бажаним для цісаря. Тогочасний цісар навіть піддавав Києві думку переселитися над Дунай та там збудувати град. Однак, того не бажали собі місцеві племена та приневолили Кия вернутися додому.

Прихід нової орди в саме серце Европи, горе поневолення західніх антів-дулібів, потреба подумати про охорону своєї землі та праці місцевого населення наказували князеві Києві збудувати в Києві замок на Старокиївській горі та перемінити відкриту дотепер безборонну оселю ремісників та торгівців на правильне місто, забезпечене на лиху годину охороною

в княжім замку. Річ природна, що подорож Кия до Царгороду, його політичні переговори, поворот та збудування укріпленого града Києва — все це сталося під впливом змінливосо міжнародного політичного положення, викликаного наїздом аварів з Азії. Отже, все це могло статися найскорше десь біля 560 року, в останні роки панування Юстиніяна, або може в наступних шістдесятих, чи може в сімдесятих роках.

На всякий випадок оснування града та міста Києва припадає десь на шістдесяті або сімдесяті роки шостого сторіччя, себто біля 1400 років тому назад. Такої думки є нинішні українські та російські совєтські археологи, як М. Брайчевський, акад. Б. Рибаков та інші.

Та Кий був не тільки основником міста Києва, столиці України; він був теж першим історичним князем полянської землі та основником княжої династії, що княжила в Києві, мабуть, аж до початку дев'ятого сторіччя, себто до приходу варягів з півночі до Києва. Київське князівство десь на початку 9-го сторіччя дісталося було під протекторат хазарської держави, що постала над долішньою Волгою та Доном. Це вже історичні часи, в яких традиційно дотепер шукалося початків староукраїнської держави, Київської Руси.

Та не тільки наша Повість временних літ приписує оснування Києва князеві Києві. Подібну вістку стрічаємо також у чужих джерелах. Вірменська „Історія Тарона", приписувана Зеновієві Ґлакові і написана в 8-ім сторіччі, записує також оповідання про заснування міста Куари (як називається по-вірменськи Київ) князем Куаром, який мав ще двох братів, Мелтею та Хореану. Це оповідання щоправда фантастичне, одначе, переповіджені там події мали б відноситися до часів візантійського цісаря Маврикія, що панував при кінці шостого сторіччя (582-602), отже, теж до другої половини шостого сторіччя.

В обличчі нових дослідів про оснування міста Києва та київського князівства під першою слов'янською, українською династією Кия, початок першої української держави, за яку дотеперішня історіографія вважала Київську Руську державу, основану в половині дев'ятого століття варязькою династією Рюрика, слід би пересунути на триста років взад, до другої половини шостого сторіччя, а її зав'язком стає київське князівство полян під володінням династії Кия. З тим державним твором чужі джерела вже в восьмому сторіччі пов'язують назву Русь і тим самим полянське князівство із столицею в Києві є на ділі першим зав'язком Київської держави Руси-України, що стала розростатися з землі київських полян на сусідні етнічні території по обох сторонах Дніпрового водного шляху, себто стародавніх антів, русичів, нинішніх українців.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

11 томів у ціні $82.50 за цілість. Продаємо на договірні сплати.

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Avenue Chicago, 22, Ill.

Мері М. Калум

Модерний стиль у літературі

I.

Підтитул цього розділу повинен би бути „Характеристична література нашого віку та як її розуміти".

Та поки перейдемо до суті предмету, я подам декілька спостережень, здавалось би, зовсім зрозумілих, але, на жаль, не усвідомлені вони у світі книжкових видань і критики.

У сучасному письменстві можемо розрізнити два роди, чи дві кляси творчости : один рід належить до мистецтва літератури, другий до торгівлі літературними продуктами. Очевидно, дуже невеличка кількість сучасної творчости належить до мистецтва літератури. Більшість належить до торговельної „бранжі". Туди саме входять майже всі книжки, що про них розписуються по газетах та журналах. Повісті, писані людьми, що мають сякий-такий талант; вірші, що їх складають люди, спроможні зложити силяби в кінцеві рими; дальше пишуть люди, які стараються здобути наукові ступені для підвищення заробітньої платні.

А тим часом мистецтво літератури — це щось інше. Мистецтво кожного роду — музика, література, малярство, скульптура — належить до інтелектуального та духового центру світа. Це завжди був рідкий продукт людського духа і то продукт небуденного людського духа. Тепер, коли говоримо про стиль у писанні, то беремо до уваги мистецтво, що належить до інтелектуального та духового центру, до якого наш вік вносить також свої вартості.

Також твори дійсно мистецької вартости не всі належать до цих рідкісних книжок, що мають вартість по всі часи для всіх людей. Багато цих творів літературної вартости є висловом тільки нашого віку. І так, як маємо модерне малярство, модерну архітектуру, музику, так само маємо модерну літературу.

Коли глянемо на минулі століття, то можемо рішуче сказати, що у 16-му столітті для англійської літератури характеристична є поетична драма; у 17-му столітті у Франції панує також поетична драма, а в Англії комедія в прозі. Для 18-го століття характеристичні так звані „ессеї". Коли ж глянемо на 19-те століття, то тут домінує реалістична новеля у прозі та лірика в поезії. Автори писали про життя і всі його прояви, використовуючи дрібнички всякого рода.

Тен, великий літературний критик, сказав, що справа всякого знання це малі факти, добре вибрані, характеристичні, широко закроєні на тлі обставин і точно записані. Навіть поезія — це для нього „дрібні факти почування".

II. Як розрізнити характеристичну літературу нашого століття?

Є багато книжок дуже популярних, як напр. „Проминуло з вітром" („Gone with the Wind"). Але ця повість, хоч її залюбки читають, належить ще таки до 19-го століття. І цього, що дійсно характеристичне для нашого віку, не знайдемо в таких книжках. Двадцяте століття — це століття психологічних відкрить, нових уявлень про світ та історію людства, і все це знаходить відповідний відгук у літературі.

III. Коли ця характеристична для нашого віку література вперше почала себе проявляти?

Це сталось у другому десятилітті, коли письменник Марсель Пруст запримітив, що вплив часу на людей ніколи до тої пори не був зображений і висловлений у літературі. Тоді він написав довгу новелю „Шукання за втраченим часом", де героєм став час. Ця ідея з'явилась у нього під впливом філософічних писань Берґсона. Пруст розчитувався у нових психологічних студіях про підсвідомість. Захоплений цими новими відкриттями в ділянці психології й філософії, подав у своїх творах цілу ґалерію персонажів під домінантою завжди трансформуючого часу.

Другий приклад на характеристичну літературу нашого часу знаходимо у творчості письменника Джеймса Джойсі (James Joyce). Під впливом відкрить учених Фройда та Йонґа у зв'язку з підсвідомістю він запримітив, що може зобразити цілу минувшину людей, все, що вони робили й думали, в кількох годинах часу.

Такою є його повість „Одиссей". Накреслив кілька постатей і в часі 18 годин дав образ вулиць, домів, сальонів, редакцій, шпиталів тощо в місті Дебліні. Він зумів збудити цілу минувшину у своїх персонажах і навіть подати суґестії відносно їхньої будучности. Він зліквідував давню форму з її початком, серединою і кінцем. Відкинув усі описи зовнішнього характеру і без жадної експозиції пірнув у середину акції.

Коли ця книжка появилася друком 20 років тому назад, тяжка і незрозуміла була вона для читачів. Не тільки через свою новість у підході до теми, у формі, але й через те, що читачі також мусіли знати про нові відкриття в ділянці психології.

Подібно можна сказати про Т. С. Елліота та його твір „Пустиня" (Waste Land").

Ці автори та деякі інші ставлять до читача зовсім інші вимоги, ніж були вони давніше. Ці автори немов кажуть: „твій ум складається не тільки з одідичених понять-ідей, емоцій, спільних широким кругам людства, не тільки з фізичного досвіду; він складається ще з книжок, які ти читав, з музики, яку ти слухав, картин, що ти їх оглядав, країв, що їх бачив, з історії, що ти її вивчав. Крім того, з усіх вірувань, з нервової системи і взагалі з усього, що колинебудь зробило враження на твою підсвідомість. Поки читач це все зрозуміє, поважна частина модерної творчости буде темною, незрозумілою і неприступною та робитиме враження людини, що говорить до себе про свої власні переживання, яких ключ знаходиться виключно в її руках.

Коли, однак, інтеліґентний читач із доброю підготовою в літературі після уважного читання не знайде для себе певного значення в якомусь модерному творі, то можливо, що там й дійсно немає значення, бо в літературу модерного типу можуть так само закрастися фальш і фразеологія.

Як реалістична новеля 19-го століття стояла під впливом наукових відкрить, так ця нова творчість у прозі та поезії стоїть під знаком психологічних та філософічних відкрить. У літературі можна б це так підсумувати:

1. Час — це тривалість. Ми не думаємо про час, ми живемо в ньому; він дійсний елемент психічного життя.

2. В кожній мінуті акції є вплив цілої минувшини; наш характер чи наша дія — це витвір усього того, що було передтим.

3. Наша свідомість — це пам'ять; ум — це пам'ять. Через те нові новелі і багато нової поезії — це свого рода автобіографії. Потверджують це не тільки Пруст, Джойсі, Томас Волф, Вірджінія Вулф, Т. С. Елліот, але теж інші.

4. Ми зміняємось безупинно; як довго живемо, так довго зміняємось, з мінути на мінуту. Але час і пам'ять — це найважніші фактори нашого існування. Життя, можна сказати, безпереривний процес, в якому нові пам'ятеві враження наростають на попередні.

Модерні автори не розповідають історій. Вони представляють струю подій, думок, емоцій, що творять життя їхніх персонажів.

Поет Рімбо (Rimbauld) заявив, що література не може бути про зовнішнє життя.

А. С. Маллярме (Mallarme) сказав, що справжнє життя далеке від того, в якому людина їсть і спить. Правдива дійсність — це внутрішня дійсність. Література повинна висловити внутрішнє життя людини. Внутрішнє життя світу, це не ті фізичні та матеріяльні умовини, які сучасна реалістична література продовжує робити.

Рімбо і Маллярме настоюють на вироблення також іншої мови, що гідно могла б передати внутрішнє життя.

Ці всі ідеї плюс відкриття психологів та філософів містяться в творі „Finnegans Wake". Мова автора також особлива, відповідає змістові. Ця модерна література має свою особливу естетику. Вона є дійсно висловом нашого віку та не могла б бути створена в жадному іншому столітті.

З англійської мови переклала
Олександра Копач

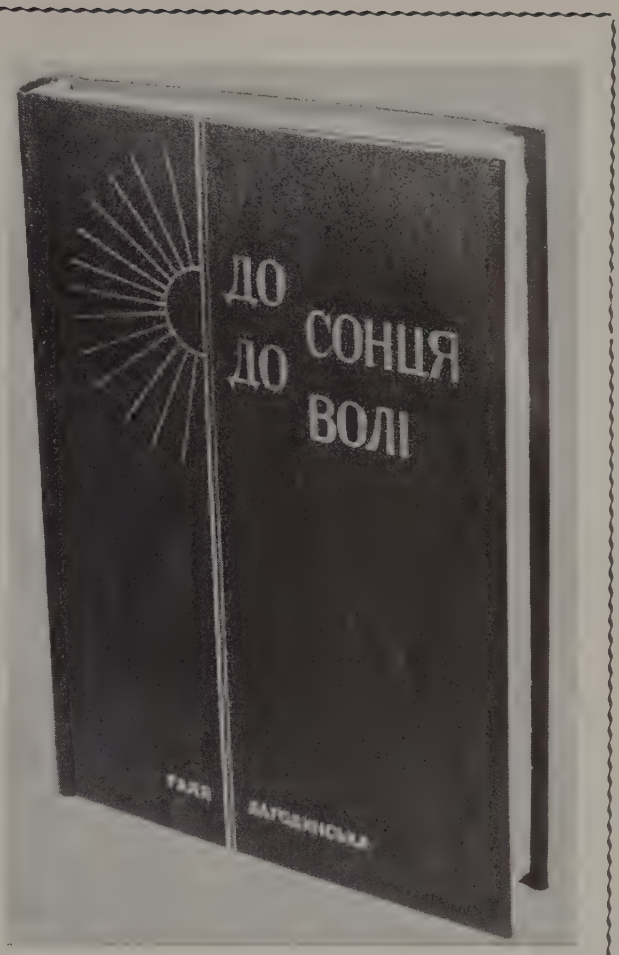

Галя Лагодинська

ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ

(Мандрівка юности)

Сторінок 256 — Тверда оправа
Ціна дол. 3.00

Хор »Дніпро« з Клівленду в Чікаґо

28 жовтня 1961 р. перед численною добірною публікою в Чікаґо виступив уперше чоловічий хор „Дніпро" з Клівленду. Як можна було сподіватися, концерт „Дніпра" став видатною мистецькою подією на терені Чікаґо й залишив по собі дуже корисне враження. На сцені авдиторії ім. Шопена понад чотири десятки здисциплінованих співаків виконали з успіхом програму вечора, складену з композицій Лисенка, Ніщинського, Леонтовича, Стеценка, Людкевича та Гнатишина з додатком двох творів свого диригента, Євгена О. Садовського. Перша частина концерту мала релігійний характер (хорал, кант, псальми), друга була присвячена музиці до слів Шевченка, у третій виконано низку народних пісень та твори, близькі характером до народної творчости, а останню заповнила кантата Стеценка „У неділеньку святую" (Вибір гетьмана) до слів Шевченка.

Заснований у 1955 р., Дніпро" послідовною працею спромігся задовольнити вимоги, що їх ставлять кожному доброму хоровому ансамблеві: зіспіваність, чітке й гармонійне звучання, добра дикція. широка динамічна скаля та вміння передавати настрій. Це ми спостерігали, напр., в музичному образі сонного села в „Садку вишневім", в погідному початку „Івана Підкови", в повному трагізму та почуття страшної неминучости „Косарі", в побожній зосередженості псальмів — тощо.

Хоч на програму вечора склалася між ін.. низка відомих композицій т. зв. „залізного репертуару", це не послабило ні уваги, ні враження публіки, бо все це вибрані твори, що їх виконання потребує працьовитої підготови та мистецького відчуття. У ході концерту виступало аж десять солістів, серед яких вирізнялися особливо Ю. Оришкевич (тенор) і Р. Кассараба (баритон). Ледве, чи є у світі такий мистецький ансамбль, що осягнув би абсолютну досконалість виконання, і диригенти та хористи „Дніпра" напевно знають, над чим їм слід ще попрацювати, але нам здається, що, коли б усі точки програми були виконані так прецизно й вирівняно, як „Закувала та сива зозуля", то клівлендський ансамбль міг би уважатися за один із передових наших непрофесійних хорів у ЗДА.

Успіхи хору є невід'ємними успіхами і його диригента, а в нашому випадку двох диригентів. Д-р Д. Павлишин виступав у першій частині концерту, керуючи виконанням релігійного репертуару зосереджено й докладно. Є. О. Садовський, душа хору — це диригент куди жвавішого темпераменту, він веде хор з розмахом, але кожний його рух хор добре розуміє і йде за кивком навіть кожного окремого пальця. Виконуючи твір, Садовський похожий на захопленого грою піяніста, що раз із силою вдаряє цілою рукою в невидні клявіші могутнього ін-

УКРАЇНСЬКИЙ ЧОЛОВІ

струменту, то знову ледве доторкається їх пучками пальців, кожночасно добуваючи бажані ефекти. Фортепіяновий супровід спочивав у певних руках пані М. Грушкевич.

Виступ „Дніпра" в Чікаґо спонзорувало видавництво М. Денисюка, що має на своїм рахунку вже кілька вдалих імпрез, як концерт оперної співачки Є. Зарицької, виступ хору „Трембіта" з Дітройту і літературний вечір поета Яра Славутича. При цьому слід зазначити, що до обов'язків спонзора належали моральний патронат і всебічна підготова імпрези та матеріяльна відповідальність за кошти. Весь чистий прибуток передано в руки гостей-виконавців, до каси хору „Дніпро". На доказ признання за гарний концерт співаків нагороджено двома великими букетами квітів та домаганням наддатків.

На марґінесі концерту „Дніпра" варто підкреслити, що поїздки наших мистецьких ансамблів на гостинні виступи до інших міст мають не тільки корисний вплив на пожвавлення культурної праці серед української спільноти, але є також чинниками духового зв'язку між окремими громадами. Треба додати, що виступ „Дніпра" в Чікаґо дав привід до започаткування „культурного обміну" між українським Клівлендом і Чікаґо, бо вже 9 грудня 1961 р. чікаґський чоловічий хор „Сурма" виступить у Клівленді з власним концертом.

Р. Завадович

„Свобода", Джерзі Сити

Є. О. Садовський

ІПРО" В КЛІВЛЕНДІ

Юрій Тис

»Дійство про Чоловіка« в Дітройті

„...Не давши остороги, Смерть прийшла". Картина з І-шої дії „Дійства про Чоловіка в поставі Ансамблю Українського Театрального Товариства в Дітройті. На фото від ліва Степан Чорній (Чоловік) і Мирослава Савчук (Смерть)

Фото Ірина Ґаук - Виндзор, Канада

Від деякого часу існує в Дітройті Театральне Товариство. Молодь, згуртована в театральній групі, має нагоду перебувати в мистецькій атмосфері, а з тим виявити свій талант і поширити діяпазон своїх мистецьких зацікавлень. Є це, без сумніву, явище позитивне: в умовах нашої еміґрації цінними є люди, які сягають поза рівень буденних з'їдачів хліба і мислять категоріями вищими від зацікавлень маси духових пролетарів.

Першою поставою Театрального Товариства в Дітройті була драма-мораліте „Дійство про Чоловіка" у перекладі Зенона Тарнавського. Це одна з найкращих релігійних драм пізнього середньовіччя, яка збереглася у староанглійській версії. Хто був автором драми, невідомо. Але, нема сумніву, що вона постала з конечности поборювати грубий матеріялізм, який закорінився в тих часах з не меншою силою, як сьогодні. І причини були аналогічні. Соціяльні переміни, з яких слід відмітити занепад лицарського стану і зростання впливу селян, та політичні противенства, які започаткували столітню війну, хвилювали людей і викликували в них почуття непевного завтра. У висліді на перше місце виступив гін забезпечити себе матеріяльними добрами і вживати життєвих розкошів згідно з девізою „після нас хай світ завалиться". Одна тільки тогочасна Церква, найбільша в ті часи моральна сила, мала змогу поборювати матеріялізм, спираючися на аргументи християнської філософії, зокрема погрожуючи вічними терпіннями на тому світі. Сьогодні такого сильного авторитету ми не маємо. Навіть сповидні наслідки вибуху атомової бомби діють більш негативно, як корисно, на відпорність людського характеру.

Драма має в ориґіналі назву „Еверимен", у німецькій перерібці поета Г. фон Гофмансталя — Єдерман". Це назва, яку можна б перекласти словами „кожна людина", будь-який чоловік, тобто проблеми, виведені у драмі, мають відношення до всіх і є питаннями, які хвилюють кожного, без огляду на його інтелектуальний чи соціяльний рівень. „Чоловік" — герой драми, заможний і відданий життєвим розвагам юнак, стрічає свою смерть, яка кличе його у засвіти. Не помагають благання Чоловіка; смерть неуступчива, не погоджується відкласти реченець. Людина підготовляється до останньої дороги, бажає взяти з собою всі свої життєві цінности: багатство, силу, красу, приятелів і свояків, розум, знання. Але всі ці, персоніфіковані у драмі, сили відказуються стати супутниками призначеної на смерть людини. Тільки її незначні „Добрі Діла" погоджуються піти з нею у засвіти і допомогти у великому невідомому.

Як бачимо вже з цього коротко накресленого змісту, „Еверимен", що зараховується до найкращих мистецьких і філософічних творів середньовіччя, є особливо сьогодні незвичайно актуальний та гідний поширення. Переклад З. Тарнавського заповняє тим самим прогалину, яка досі існувала в українській перекладній літературі, і включає нас у гурт культурних народів, які віддавна обзнайомлені з „Еверимен"-ом. Не думаю, щоб було доцільно помістити переклад на сторінках, мабуть, неперіодичного журналу „Театр", який видає Театральне Товариство в Дітройті. Його слід би друкувати в одному з наших літературних, а ще краще наукових, періодиків.

Цікаво було б перевірити, чому З. Тарнавський вибрав до перекладу саме цей старинний твір, маючи до вибору силу прецікавих творів світової театральної літератури. Я схильний пояснити це творчим інстинктом, який підказує духові потреби нації і стверджує, що культурне життя нації проходить своїм законним шляхом. Зовнішні труднощі, духова убогість оточення, чи організовані заборони і директиви, відомі нам з краю, спинюють тільки культурний розвій, але не нищать творчих сил. Вони, акумульовані продовж ґенерацій, вибухають нагло у сприятливих умовах і сягають вершин, які вповні вирівнюють нанесені втрати. Ці невловимі закони і підказують культурним силам народу найдоцільніший напрям для їхньої творчости.

Прапрем'єра відбулася дня 4. березня, опісля слідували ще дві вистави у Дітройті. Режисером був сам автор перекладу, З. Тарнавський. Ділянку культури слова взяв Степан Чорній, звук і світло Ігор Чайковський, проєкти середньовічних костюмів Люба Савчук і Ґена Юрків.

Драма позбавлена дії, зате невідомий автор зберіг єдність часу і місця. Щоб полонити увагу публіки 20-го століття, режисер мусів ужити клясичних засобів режисури, якими міг би заступити ефекти неіснуючої дії. Світляні ефекти, рухи і пози постатей, стилеві одяги були виведені так зразково, що вповні відповідали накладеним вимогам. Зокрема великі труднощі спричинює драма „Дійство про Чоловіка" в ділянці культури слова. Визнання віруючої людини вимагає, особливо в наші часи, зосередженої уваги глядача. Це мусять бути слова щирі, прості й величні. Справді, вони могли бути незрозумілі хіба тільки для людини дуже простодушної.

Поза головними героями, С. Чорнієм, М. Кавкою (Багатство), С. Березовською (Добрі Діла), та Р. Татарським (Приязнь), які мали сценічний досвід, усі інші учасники ансамблю виступали в більшості перший раз у справжній виставі на мистецькому рівені. Серед таких умов уся відповідальність за успіх спадала на режисера; брак дії та поетична мова (драма перекладена вільним віршем) ставили його постійно на грані успіху і провалу. Загрозою могла бути з однієї сторони при недостачі динаміки монотонність, а з другої — зайвий і небезпечний патос. Будь-яка неувага й недогляд могли перетворити виставу у буденний реалізм або звести її на манівці при шаржуванні містикою. Оцих кілька проблем не вичерпують ще небезпек при поставі драми-мораліте, або інакше драми ідей. І саме в тому, що режисер і актори без ніяких ухилів вдержали згадані вимоги і вийшли переможно з небезпечного завдання, є найповажніший і найцінніший осяг вистави.

Степан Чорний, який своєю ролею „Чоловіка" очолював цілу виставу, дав зразкові картини свого мистецтва. Рух і слово цього професійного актора віддавали провідну ідею твору без закиду.

Мистецтво живого слова, виконуване засобами найпростішими, дарованими нам природою, належить до найважчих із усіх родів мистецтва. Мистці живого слова в нас рідко доходили до вершин, із яких могли володіти увагою слухачів і полонити їхню уяву. Мистець слова добровільно визбувається всіх інших атрибутів, приналежних театрові, естраді, музикантам, чи малярам. Його одиноким інструментом є його голос. І нам здається, що Степан Чорній якраз належить до ряду тих майстрів слова, що бездоганно володіють своїм даром. Його слово лунає із сцени чисто, повне плеканої культури; в нього він вкладає всю любов, що випливає із таланту, а ще до того із дбайливих студій над культурою слова і вивченням рідної мови. Степан Чорній закінчив факультет української філології із ступенем магістра і працюючи, як викладач української мови й літератури в одній із середніх шкіл у Львові, викладав теж спеціяльний предмет: культуру української мови у Львівському Педагогічнім Інституті. Його праця як професійного актора датується з часів початку другої війни. Після війни, від 1945 року, він постійно працював у Державному Театрі ім. Марії Заньковецької у Львові, де добився становища головного актора.

Слухаючи Чорнія в ролі Чоловіка, ви освідомлюєте собі гордий факт, що українська мова є музикоподібна і в устах майстра слова звучить, як мелодійна музика.

Ґена Юрків мала невелику, але дуже відповідальну ролю „Герольда". Завданням її було безпосередньо перед піднесенням завіси виголосити своєрідне передне слово і так само закінчити виставу. Цей давній засіб мав на цілі включити глядачів в атмосферу твору, викликати душевний контакт публіки з акторами. Така єдність залі із сценою рішає часто про успіх вистави. А як часто буває, що такого контакту немає, публіка холодно й критично приймає дію на сцені, а це паралізує акторів, не дає їм розвинути своїх переживань. Симпатична поява, щирі слова і переконливі жести „Герольда" сповнили задовільно згадані передумови.

Голос Бога (Василь Барнич) сильний і виразний. Можливо, що режисер, щоб осягнути певну монументальність, зрезиґнував із його модуляції. Годі ствердити пост фактум, чи такий засіб був єдино доцільний.

Мирослава Савчук виступала в ролі „Смерти" у виді молодої, багато одягненої дівчини. Її одяг був тотожній з одягом „Чоловіка" і цей оригінальний задум режисера, подати символічним натяком невідлучність людського життя і смерти, поглибив ще більш драматичність її виступу. Момент, у якому смерть сповіщає Чоловіка про його земський кінець, та ще й на початку першої дії, належить до найсильніших драматичних сцен вистави. На майбутнє слід присвятити цьому моментові більше уваги.

Талановита пара Христя Липецька і Андрій Лятишевський виказують професійні завдатки (Небога і Небіж), Калина Ткачук (П'ять Змислів) притягала увагу своєю культурою слова, мелодійним голосом і повною внутрішнього розуміння інтерпретацією ролі.

Микола Кавка в креації „Багатства" зумів вивести цю символічну постать до однієї з перших. Найтрудніше завдання мали „Добрі Діла". Святослава Березовська виявила великі мистецькі вальори в ролі із складними психічними моментами. Особливо цікавими були мистецькі засоби гри, коли „Добрим Ділам" прийшлося переставити себе із стану слабосилля у потужну персоніфікацію останньої надії і остаточного порятунку для покореної людини.

Вимоги до персоніфікацій „Знання" (Люба Савчук), „Сповіді" (Микола Григорчук), „Краси" (Маріянна Флис), „Обачности" (Люба Григорчук), „П'яти змислів" (Калина Ткачук) і „Сили" (Ростислав Смаль) були не менше складні. Повільні рухи і в безруху застиглі пози утруднювали і так нелегкі в рецитації ролі. Годі було повірити, що ця молодь не має сценічного досвіду. Заслугою цілого ансамблю було те, що композиційні закони були вповні додержані. Не було порожніх місць і перерв, які бентежать глядача й актора; усе проходило гармонійно за незамітним керуванням виставою.

Деякі з молодих акторів обдаровані безумовним сценічним талантом і міркуємо, що не скажемо єресі, коли порадимо їм, щоб працю в театральному мистецтві трактували поважно і поважно працювали над собою. Маємо на увазі не лише конечність плекання українського театрального мистецтва за рубежами батьківщини, але теж їхні власні персональні вигляди на майбутнє. Добре є, що вони студіюють т. зв. солідні науки, щоб здобути професію в майбутньому. Але ніхто не може напевно сказати, що якраз їхнє призначення лежить на тій дорозі, яку вони вибрали собі в час університетських студій. Крім того, Америка країна, як кажуть, великих і необмежених можливостей.

Дбайливе оформлення сцени нагадувало дещо ґотицький стиль своєю простотою і нахилом до монументальної суворости. Нескладні завіси і ступені, що вели до вітражів святині, становили завершену композицію натяку на реальне і містичне.

В журналі „Театр" ч. 1 режисер достатньо пояснює музичне тло драми. На цьому місці слід звернути увагу на монументальність композиції псальму „Блажен муж" композитора А. Гнатишина.

Моральним успіхом ансамблю є, поза вдоволенням з мистецьких осягів, зрозуміння і вдячність публіки. Зрозуміння для дрібних і несутніх недотягнень, притаманних молодим мистецьким з'єднанням. Вдячність за те, що саме ця молодь з такою любов'ю, з таким ентузіязмом, подала публіці сценічну драму, актуальну і цінну своїм містичним змістом. Її праця і захоплення примусили багатьох вглибитися в питання, що проходили на сцені.

Ансамбль має всі вигляди розвинути у Театральному Товаристві свої таланти і приступити до шукань, які видвигнуть і скріплять мистецьку індивідуальність членів товариства. Їхня праця повинна знайти повну підтримку і пошану в нашому громадянстві.

„...Тепер у подорож готовий я йти." Картина із II-гої дії „Дійства про Чоловіка" в поставі Ансамблю Українського Театрального Товариства в Дітройті. На фото від ліва Люба Григорчук (Обачність), Мар'яна Флис (Краса), Святослава Березовська (Добрі Діла), Степан Чорній (Чоловік), Ростислав Смаль (Сила), Калина Ткачук (П'ять змислів), Люба Савчук (Знання).
Фото Ірина Гаук - Виндзор, Канада

»Тепер« чи »зараз«

Усім нам відомий факт русифікації нашої української мови і правопису під владою московсько-большевицького окупанта. Наше завдання боротися проти цієї русифікації, і треба признати, що наші еміграційні видання здебільшого пильно додивляються до мови і правопису. Все ж таки трапляються часто не тільки мовні дивогляди , а живцем перехоплені з сучасних підсовєтських видань яскраві московські форми, слова та й сучасний совєтський зрусифікований правопис. Трапляється це здебільшого при передруках із підсовєтських видань, що їх робить дехто для інформації (всякі вістки, уривки статтей тощо), а дехто передруковує літературні твори, поезії і відповідні статті не тільки з їх відомою тенденцією, але й залишаючи при тому „совєтську" мову і такий же правопис. А вже зовсім погане діло, коли деякі наші т. зв. „мовні редактори" опоганюють текст автора передусім явними москалізмами, при тому ще й ставлять своє прізвище в книжці для більшої „авторитетности", і так читач з довір'ям приймає та засвоює мовні дивогляди.

І ось у мові наших еміграційних видань уже таки зовсім не випадково, а як постійне явище, знаходимо такі яскраві москалізми, що просто не знаєш, як вони зуміли опанувати не тільки нашу пресу й наші книжкові видання, але й нашу щоденну мову. Такий яскравий москалізм, який просто всевладно розпаношився в нашій сучасній мові, це прислівник часу з а р а з, який під впливом московської мови набрав значіння московського с е й ч а с. З якоюсь дивною ворожістю вирікаємося нашого т е п е р, уживаючи замість нього зовсім фальшиво з а р а з. І врешті один із курйозів: газета, яка видрукувала мою нотатку про фальшивість вживання з а р а з замість т е п е р, таки в черговому числі преспокійно продовжувала далі цю практику... Були випадки, що й непогані наші мовні редактори в своїй обороні намагалися твердити, що це така... „тенденція мови". На щастя, провіривши добре справу, привертали таки прислівникові т е п е р права громадянства в нашій мові.

Отож заразливо фальшиве вживання прислівника з а р а з заставляє присвятити йому черговий раз окрему увагу.

„Правописний словник" Г. Голоскевича, що його прийняла еміграція, як обов'язуючий (дарма, що і він має свої недоліки), при слові з а р а з дає в лапках пояснення (негайно). І це пояснення вказує виразно, коли треба вживати прислівника з а р а з. Грінченко у своїм словнику при слові т е п е р дає приклад: „Як не тепер, то в четвер", „Де то вона тепереньки?", а при слові з а р а з: „Скажи, що зараз прийду". Наведімо декілька прикладів з нашої преси: „Зараз на Україні", „зараз в американській політиці", „зараз він живе". Зовсім ясно, що треба говорити й писати: „Тепер на Україні", „тепер в американській політиці", „тепер він живе". Наводити приклади з творів наших сучасних письменників не хочу, бо кожен з них пам'ятає чи не кожне своє речення і хай краще власною рукою приверне слово т е п е р там, де йому й слід бути. Уявімо собі, як виглядав би текст Шевченка, якщо б ми за сучасною практикою захотіли замість т е п е р ставити в ньому з а р а з...

Щоб справу вияснити повністю, слід покликатися на такий авторитет, як ліквідований большевиками мовознавець Олена Курило. В „Увагах до сучасної української літературної мови" (вид.У. В-во, Краків - Львів, 1942) вона пише:

„У сучасній літературній мові прислівник з а р а з набрав під впливом російської мови всі значіння російського „сейчас". — З а р а з тут відбувається засідання, — замість казати: — Т е п е р тут відбувається засідання. Кажуть: — З а р а з не маю часу, — замість: — Т е п е р не маю часу. — Своїм виттям вони лише давали знати, де вони з а р а з є (Ост. Нитка, По огонь, 54), — треба: ...де вони т е п е р є.

Російське „с е й ч а с" має два значіння: 1) вказує, що дія має відбутися в найближчому прийдешньому, отже, дієслово має форму прийдешнього часу (он сейчас придет). Також і минулого часу, коли дія мала негайно відбутися в минулому (сейчас же я написал письмо и отправил); з теперішнім часом прислівника „сейчас" можна в цьому значінні вживати тільки тоді, коли, щоб надати дії більшої певности, вжито теперішнього часу замість прийдешнього: сейчас же пишу письмо и несу на почту; 2) значіння т е п е р: сейчас я занят. Того другого значіння українське з а р а з не має. Російське „сейчас" у його другому значінні треба віддати українським тепер: т е п е р я працюю; т е п е р відбувається засідання (але з а р а з відбудеться засідання), з а р а з не вішають, а попереду розсудять, Ном. З а р а з Івана зв'язали, вивели в чисте поле, Гр. Скажи, що з а р а з прийду. — Де треба визначити теперішність, там можна сказати с а м е т е п е р, о ц е т е п е р".

На тому можна б закінчити, але все ж хо-

(Закінчення на 22-ій стор.)

Леонід Полтава

НЕВГАСИМЕ СЛОВО

пам'яті Івана Франка

„В тобі дух мій, будуче моє,
І краса, і держава"...
.І Франко

В темні дні, домовинно-нічні
Понад вежами Львова
Спалахнули бентежні вогні
Українського слова.

Виростали вони і цвіли
Впарі з сонцем, в зеніті,
Хоч згірдливо всміхались орли —
Адже з кузні вогні ті!

Посміхнувся і син коваля,
Чорнорукого Яця:
Він збагнув, що одвічна Земля —
Кузня вічної праці,

І на ній найніжніші квітки
І найтяжчі будови —
То плід сонця, людської руки,
Ще й вогненного слова.

І летіли слова з-під пера
Як з-під молота — жаром,
І обабіч і Сяну, й Дніпра —
Виростали пожаром!

Глянь: над прахом орлів устає
Той вогонь величавий,
У якому твій дух, і будуче твоє,
І краса, і прекрасна Держава!

„ТЕПЕР" ЧИ „ЗАРАЗ"

(Закінчення з 21-шої стор.)

четься знову висловити побажання, щоб услід за „Правописним словником" Голоскевича і цінними декількома мовознавчими працями, що появилися в нас на еміґрації, появилася новим виданням основно цінна книга — „Норми української літературної мови" О. Синявського. А при наявності мовознавчих праць таки завжди є потрібні „кутки мови" в наших журналах та й у пресі, особливо в умовах еміґрації.

Пересічний читач не має змоги студіювати мовознавчі праці, але з вдячністю й користю прийме короткі нотатки на теми мови, зокрема про яскраві мовні помилки.

Богдан Гошовський

Добра книжка — це найкраща розривка культурної людини!

„УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО"
— Мюнхен —

Пропонує такі свої видання:

	Ціна в долярах
Ольга Мак:	
БОГ ВОГНЮ Повість в 3 томах	6.00
З ЧАСІВ ЄЖОВЩИНИ Спогади	2.00
Віра Вовк:	
ДУХИ І ДЕРВІШІ Повість	1.50
ЕЛЕГІЇ Поезії	0.75
Юрій Тис:	
ЖИТТЯ ІНШОЇ ЛЮДИНИ Фантастична повість	1.50
Петро Кізко:	
УСТИМ БЕЗРІДНИЙ Повість	1.50
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ Том І, Зима, Весна	3.00
Др. Ростислав Єндик:	
ДМИТРО ДОНЦОВ Ідеолог Українського Націоналізму	1.30
Леся Хриплива:	
ВІТЕР З УКРАЇНИ Ілюстроване оповідання для дітей	2.00
ОТАМАН ВОЛЯ Повість для молоді	2.00
Підготовляється до друку	
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ Том ІІ, Літо, Осінь	3.00
А. Фурман:	
КРОВ І ВУГІЛЛЯ Повість з життя і боротьби українських засланців у Воркуті.	3.00

Усі перечислені твори можна набути в українських книгарнях у вільному світі, а також безпосередньо в видавництві

VERLAG
SCHLACH PEREMOHY
Munchen 8, Zeppelinstr. 67
Bundesrepublik Deutschland

Л. Ч.

В книгарні на Черінґ Кросс Ровд

Завжди, коли мені доводиться зайти у велику, модерну книгарню, я на коротеньку хвилинку затримуюся зніяковіло на порозі й нечутно зідхаю. Тоді ввижається мені Париж, розкішна Сена із своїм прекрасним мереживом мостів, і надбережний мур із ... темнозеленими скриньками букіністів.

Не люблю великих, модерних книгарень. Розкладені в них на полицях книги якісь надто святкові, надто неприступні, як „високе товариство" в сальонах багатія. Може й тому я тужу в душі за Сеною і букіністами. Скільки спогадів залишилося в мене про теплі, соняшні післяполудня недільних днів, що їх я провела на розшуках книжкових „скарбів" у дерев'яних скриньках паризьких продавців над Сеною! Я приходила до них, як добра давня знайома в товариство, за яким тужиться, до якого радо йдеться. І ніхто не турбував мене, не підходив, хоч дискретно, але надокучливо (як у великій книгарні!) з німим, та тим більш вимовним запитанням: що бажаєте, пані?

Ні, біля скриньок букіністів говорили до мене тільки книжки. Я була сама (дарма, що зараз біля мене товпились десятки інших людей, що, як і я, „рилися" серед стосів книжок), з улюбленим шелестом листків, на таємничій розмові з своїми „знахідками".

Тож не дивуйтеся, я невимовно зраділа, коли, заблукавшись серед вулиць і провулків просторого Лондону, несподівано вийшла на Черінґ Кросс Ровд. Зраділа не тому, що віднайшла дорогу, але тому, що несподівано побачила над вузькими дверима крамниці висячу лямпу з написом: Фойл ...

Ох, стрівайте, ця ж назва, мабуть, нічого не каже вам! Вільям Альфред Фойл — основник і власник книгарні, ні, просто колосального комплекту книгарень, цілого книжкового підприємства, широко відомий у Лондоні, в цілому Комонвелті. Аджеж його склади є справжнім раєм для книжкових „молів". А щоб ви могли уявити собі величину й об'єм цього підприємства, зраджу вам відому загально таємницю: поскладані одна біля одної полиці з 3-ма мільйонами книжок Фойла зайняли б у довжину 48 кілометрів, поверхня ж тих книжок — три і пів гектара землі. Додаймо до того ґалерію з образами, крамничні відділи з нотами й грамофонними платівками, далі залю для доповідей, аґенцію, що вербує промовців, випозичальню книжок та спеціяльну „книжкову ґільдію" для обслуговування покупців, яка підбирає найдобірніші твори, висилаючи їх для 250.000 передплатників — тоді щойно матимемо повний образ „царства", в якому панує Вільям Альфред Фойл, старенький, моторний і жартівливий пан.

Матова лямпа над крамницею при Черінґ Кросс Ровд привітно манила мене до себе, а старі, оббиті дощем і полинялі від славної лондонської мряки, вузькі „етажерки", що притулилися до стін обабіч дверей, запрошували підійти сміливо, як до скриньок букіністів над Сеною.

Та я тільки усміхнулася до них і зухвало ступила на поріг вузьких дверей книгарні, гордовито пригадуючи собі прочитані колись інформації, що цими ж дверми входили і королева-мати Мері, і сер Вінстон Черчіл, і автор „Заґи Форсайтів", Джон Ґелсворсі, і Арнольд Беннет ...

Бльок одинадцяти будинків, що їх займає книгарня Фойла, не робить надто величнього враження. Тим менш хиткі сходи, скрипливі, як немазаний віз, долівки й низько навислі стелі в середині будинків. Але звідусіль лине до вас своєрідна затишна атмосфера, насичена флюїдом захованих у книгах — тільки їм притаманних — таємничих і таких розкішних запахів.

Реґалі, що сягають аж під стелю, просто вгинаються під тягарем: усюди книжки й книжки — на полицях, на долівках, у коридорах. В побічних магазинах цілі гори книжок. Правда, кожного тижня відвозять з них біля чотири тонни висортованих, звичайно старих видань медичних і правничих книжок, до фабрик паперу на перерібку, а все ж таки 700 робітників, що працюють у книжкових магазинах Фойла, не можуть дати собі ради з повінню нових посилок книжок, що постійно до них напливають.

Двадцять до тридцять тисяч листів, із замовленнями книжок, які надходять щодня до книгарні з усіх закутків землі, і постійний продаж у Лондоні, не можуть зрівноважити подажі. З ранку до вечора в книгарні Фойла панує пожвавлений рух. Десятки, сотні людей приходять, щоб продати „зайві" в хаті книжки, інші годинами, ба, й днями та тижнями, „риються" в стосах, складених на долівці, чи на полицях, книжок, шукаючи творів улюблених авторів, чи рідкісних видань. Звичайно непомітна новинка в пресі про те, що якомусь

щасливцеві поталанило продати в книгарні Фойла Біблію, яку друкував ще Ґутенберґ, і дістати за неї казкову ціну, викликає серед тих, що посідають Боже слово (хоч би це було найзвичайнісіньке видання „біблейників"!), справжню гарячку. Всі вони спішать до Фойла. Звичайно, їх чекає розчарування, бо не кожну Біблію друкував Ґутенберґ, але вони повертаються вдоволені, що не мусять нести назад додому грубу книгу — у Фойла купують кожне принесене видання, хоч би його не можна було нікому пізніше відпродати.

Буває й таке, що якийсь бідолаха автор приносить до книгарні свої власні твори й пропонує їх купити в нього. Урядовець спокійно й поважно оглядає товар і поважно подає ціну :

— Чотири шилінґи.

— А якщо я покладу на книжці свій власноручний підпис? — питає несміливо автор.

— В такому разі — п'ять шилінґів.

Вдоволений письменник витягає „вічне" перо й розмашисто кладе підпис — присвяту невідомим (о, людська прекрасна надіє!) читачам.

Одначе, управа книгарні Фойла не вдоволяється тим, що їй приносять люди. Вона постійно висилає в місто й просторі передмістя своїх аґентів із вантажними автами й ці аґенти скуповують усе, що називається книжкою. Жадна, найбільш забута й погорджувана книжка, з найнеймовірнішим заголовком і найнеможливішою обкладинкою, не є відкидана — в книгарні Фойла для неї знайдеться місце й покупець.

Як кажуть втаємничені, Фойл продає річно книжок на суму одного мільйона фунтів стерлінґів. Під час минулої війни він збував кожного дня по десять тисяч примірників. І цікавим при цьому є те явище, що в його книгарні ніхто нікого не примушує чи заохочує до купна. Тут можна побачити таких „клієнтів", що приходять до книгарні кожного дня, приносять із собою їжу й спокійно зачитуються в книжках до самого вечора. Так триває тижнями і книгарняна прислуга ніколи не турбує їх. Не диво, отже, що студенти, які не мають засобів купувати научних підручників, „студіюють" даром у книгарні Фойла.

Буває і таке, що „постійний читач" голосно виявляє своє обурення, коли, прийшовши до книгарні, завважить, що книжка, яку він ще не дочитав до кінця, уже продана.

Історія книгарні Фойла є тісно пов'язана з життям її основника й власника. А початком були, як це часто діється, звичайний випадок і щаслива думка. П'ятдесят років тому 17-річний Вільям Фойл і його молодший брат, підготовляючись до іспитів, щоб дістатися на державну посаду, купили собі два десятки різних книжок. Та доля хотіла, що вони гарненько провалилися під час іспитів. Для того, щоб урятувати бодай кілька, витрачених на купно книжок, шилінґів, брати дали до фахової газети оголошення. В той час у Лондоні не було ще ніякої крамниці, яка б займалася продажем ужитих шкільних підручників, тож до Фойлів зголосилася велика кількість подібних до них студентів. Брати продали з зарібком не тільки свої власні книжки, але й ті, які їм пощастило дістати принагідно в місті. Цей успіх заохотив їх. Вони почали скуповувати старі книжки й перепродувати, займаючись „купецтвом" у вільні від своєї щоденної праці хвилини. „Крамницею" в них була кухня їхнього помешкання.

Інтерес так процвітав, що брати незабаром винаймили спеціяльний магазин, а коли й він виявився замалим, Фойли покинули щоденну працю і відкрили справжню книгарню.

Сьогодні Фойл має цілий ряд різних книгарень, серед яких є окремі відділи, призначені для різних ділянок знання. Наприклад, відділ із медичними творами є одним із найбільших. Так само в орієнтальному відділі знайдете книжки, друковані всіма мовами Близького й Далекого Сходу.

„Книжкова ґільдія" Фойла видає не тільки найкращі й найпочитніші твори — „бестселери", але друкує теж дешевими виданнями вибрані спеціяльним журі книжки й розсилає їх своїм передплатникам. Хто пише до книгарні Фойла, щоб тільки довідатися спершу про ціну бажаного твору, дістає від неї не звичайну відповідь, але потрібну книжку. І на десять таких посилок тільки одна з них повертається назад до книгарні.

Що ж причинилося до успіху Фойла? Купецький хист і, як кажуть жартуни, просто циркова меткість. І ще вроджене почуття гумору та доброго жарту, цього дару, що так з'єднує людей.

Коли Гітлер наказав „вичистити" німецькі бібліотеки й книжковий ринок Райху від „шкідливої літератури", Фойл телеграфічно повідомив його, що купить ту літературу „за добрі гроші". Коли ж гітлерівці почали бомбити Лондон, Фойл своєрідно помстився : він наказав обкласти дах свого підприємства томами Гітлерового „Майн Кампф", замість мішків із піском. Іншим разом Фойл оголосив, що продає книжки на вагу — один фунт ваги за два пенси. Його колеґи з книгарської бранжі назвали цей спосіб продажу книжок ме-

тодою крамаря городини. Фойл не обурився. „Хотів би я знати, — сказав він, — що можна закинути продавцеві городини? Мій батько теж торгував городовиною." Продаж книжок „на фунти" дала Фойлеві ту користь, що зберегла його книгарські полиці від зайвого тягару й поломання.

„Порившись" у книжках, я вдячно усміхнулась до тих, що залишались ще біля них, і з жалем відійшла. По дорозі я пригадала собі веселу історію з листами Бернарда Шова, що їх цілу збірку Фойл продав одного разу якомусь покупцеві. Виявилося, одначе, що листи були фальшовані й Фойл мусів повернути покупцеві заплачену ним ціну : двісті фунтів стерлінґів. Та книгар не журився. Він післав збірку Шовові. Зацікавлений письменник докладно переглянув „свої" листи й написав цілу „розвідку" про те, як дуже різниться почерк фальшівника листів від його власного почерку. Опісля Шов відіслав своє ствердження разом з пакетом пофальшованих листів до книгаря. Фойл продав листи разом із рукописом ствердження Шова за... 250 фунтів стерлінґів.

Хтось запропонував був Фойлеві за його книгарні один мільйон фунтів стерлінґів. Але старий книголюб тільки знизав плечима :

— А що я робив би з тими грішми без моїх книжок і моїх книжкових молів?

ТРИЛОГІЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО

МАЗЕПА

6 томів Трилогії Б. Лепкого Видавництва М. Денисюка (ювілейне видання з 1959 року)

Ціна за цілість 21.00 дол. на сплати.

Роман Турянський

З караваною бедуїнів по Сагарі

На Сагарі

Гусаком один за одним повільно посуваються верблюди. Сонце жарить, я колишусь на горбі верблюда, а кругом, як далеко зір сягає, тільки піски і піски. Це Сагара. Час до часу тишину переривають крики погоничів. Наша каравана складається з 18 верблюдів і 6 погоничів — бедуїнів. На верблюдах навантажено сіль і суху рибу, що її вони розвозять по оазах. Коли сонце ховалося за овид, тоді на небі поставала величезна заграва, від якої червоніли білі піски Сагари. Бедуїни сходили з верблюдів, звертались у сторону Мекки й били поклони. Я стояв і мовчки дивився, а душу огортала ностальгія за зеленими горами і бистрим Прутом. Ми таборували там, де нас захопила ніч, а ночі на Сагарі бувають холодні. Я втягав на себе спальний мішок, тулився до верблюда і засипляв. Відживлявся консервами, овочевими соками і сухарями. Час до часу ми заходили до оаз, залишали товар, брали запас води й мандрували далі. Скучне життя каравани і одноманітні краєвиди вкінці мені навкучили. По 10 днях ми зайшли до одної оази в Мавританії і я рішився там покинути каравану. Підозріло дивилися на мене мужчини, з зацікавленням жінки і зі страхом діти. Я на таку зустріч був приготований. Мужчинам почав роздавати тютюн, жінкам дешеві парфуми, а дітям цукерки. Всі були вдоволені — перші льоди проломані.

Відійшла каравана, а я залишився в оазі, яку замешкує кочівниче арабське плем'я. Всіх приблизно 120 душ. Я мешкаю у вождя племени Сасляму Алгмару Бубу. Він має 3 жінок, 6 дітей, кількканадцять верблюдів і баранів. Мещканці Сагари дуже гостинні, але хто думає, що гостеві відступають жінку, той помиляється. Вони всі дуже брудні, а особливо жінки і діти, бо мужчини моляться часто, а кожний раз перед молитвою миють руки, ноги і ще одну частину тіла. Я мешкав тиждень в одному шатрі з ватажком та його жінками і дітьми, але ніколи не бачив, щоб жінки милися або купали своїх дітей. Не тому, що бракувало води, або що вони мене соромилися. Води було подостатком в оазі, а коли сонце жарило, тоді зовсім роздягнені ходили в моїй присутності. Тут кожна родина живе у власному шатрі. Щоб був продув, шатра на пів метра не доходять до землі. А коли є сильний вітер, тоді заслонюють ту частину, з котрої віє вітер. Сплять на шкірах або на плетінках з трави. Єдине заняття мужчин — це молитва. Їм, видно, пословиця „ора ет лябора" (молися і працюй) не знана. Сильне враження робила на мене спільна молитва. Коли заходило сонце, всі мешканці оази виходили на молитву. Кілька кроків за ватажком в одному ряді ставали мужчини, а жінки і діти окремо. Ватажок говорив слова з Корану, а всі за

Вид на Оазу

Б А Р К А

(Жарт)

Випливає барка
В море - океан.
На переді Барка
Дивиться в туман.

Він смутен, невесел,
Чорен у лиці:
Ні вітрил, ні весел,
Ні стерна в руці...

Ой вернись, Василю,
І візьми весло,
Щоб тебе на хвилю
Геть не занесло.

Та не чує Барка,
Не боїться гроз.
І загналась барка
В первісний хаос!

Сігмаро

ним повторювали. Коли він вставав, клякав або бив поклони, вони його наслідували. Діти переставали кричати і сміятись: вони також били поклони. Навіть верблюди і барани стояли нерухомо, неначе розуміючи повагу хвилини. З вітром нісся по оазі і пустині гомін Аллах. Тоді і я клякав та молився.

Жінки цілий день лежать, а їх улюблена розвага це шукання вошей у голові. Потім, не миючи рук, приготовляють поживу. Це їх єдина праця, бо вони домашніх занять не мають. Дітей не купають, ані не перебирають, ліжок не застелюють, порядків не роблять. Більші діти пильнують менших, приносять дрова і миють одну миску, з якої їдять. Худоби не треба пильнувати, бо вона тримається оази. Жінки в Мавританії ходять у чорній одежі і не носять серпанків на обличчі. Мої господині, жінки ватажка, у віці 22, 18 і 14 років. Між ними нема ніяких родинних непорозумінь, заздрости, чи фаворизування своїх дітей. Вони люблять одна одну, як сестри, а діти живуть, як рідні брати і сестри. Вони всі творять одну згідливу родину. Жінки мають гарні чорні лиця і пропорціональну фіґуру. У цих примітивних жінок я замітив ознаки кокетерії. Вони татують обличчя, груди і стегна, а щоб їм блистіло волосся, натирають голову верблюжою сечею. Справжні тортури я переходив, коли ми засідали до обіду або вечері. Пожива складається переважно з вареного рижу з рибою або бараниною, верблюжого молока, чаю, дактилів і

Мої господині

„зупи". Чай подають у маленьких скляночках дуже солодкий і сильний. „Зупа" — це розтерті сушені дактилі, змішані з молоком і водою. Цей напиток вони тримають у „мавританській холодільні", себто в баранячій шкірі. Не зважаючи на спеку напиток залишається холодним. Всі їдять руками з одної великої миски. Миска це шкаралупа висушеної дині. Ніхто тут рук перед їдою не миє. Відказатись від їди з одної миски було б для них великою образою. Роблю, як усі інші. Вони рукою беруть риж, облизують пальці і знову руку в миску. Але їсти з одної миски не було так обридливо, як пити „зупу". Ми сідали вколо, миску подавали мені, я пив і подав ватажкові, а він передав далі. Миска переходила з уст до уст, з рук до рук. Лиця у дітей дуже брудні; всі вони мають перестуду (велика ріжниця в температурі між днем і ніччю), а коли п'ють, замочують цілі лиця в напитку, а з носа тече їм просто в миску. До доброго тону належало, щоб усі напились і ще залишилось для мене. Я пив, але „зупа" не так смакувала, як перший раз.

Пісок на Сагарі гарячий. Я пробував стати босою ногою на пісок, але скоро занехав цей намір. Діти ж бігають босі і голі по піску. Вони чемні і батьки тут дітей не б'ють. У всіх на голові і на тілі з бруду і браку вітамін повно струпів, на яких сидять сотні мух. Коли я роздавав дітям вітамінові таблетки, підійшов до мене якийсь старець і також просив таблеток. Я хотів йому дати, але він видно хотів якоїсь іншої таблетки, а якої, я не міг зрозуміти. Тоді він привів 15-літню дівчину і пояснив, що це його жінка. Я зрозумів: він хотів гормонових таблеток, але я таких не мав. Щоб його успокоїти, я дав йому звичайну мінеральну таблетку. Суґестія це сильний лік навіть у таких „хворобах", як у того старого араба. На другий день він знову прийшов і просив нових таблеток, кажучи, що ці таблетки йому помагають. Скоро розійшлась вістка про „чудесні" таблетки. Всі мужчини і жінки, старі і молоді, просили „ліків" і мої молоді господині також. Коли я роздав цілий запас мінеральних таблеток, тоді спакував свої речі, розпрощався з усіма і тої самої днини поїхав на верблюді у напрямку дороги, що вела до Nouakchott, столиці Мавританії.

(Ілюстрований репортаж з побуту нашого автора в столиці Мавританії видрукуємо в наступному числі „Овиду").

Мої господині — жінки ватажка

„ОВИД" появляється щомісяця вже дванадцятий рік від 1949 р. і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах перебування українців на чужині

В „ОВИДІ" співпрацює 150 діячів української культури з різних ділянок науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя — „ОВИД" це випробуваний приятель української родини на чужині, бо „Овид" своїм багатим змістом створює атмосферу здорового оптимізму.

На бажання висилаємо показові примірники.

"OVYD-HORIZON"

2226 W. Chicago, Ave. — Chicago, Ill. — USA.

Два тижні на батьківщині

Галя Лагодинська: До сонця — до до волі (мандрівка юности). Видавництво Миколи Денисюка. Чікаго, 1961. 8⁰ (18,5 х 13,5), ст. 256. Тираж 2.000 прим. Ціна 3.00 дол.

Уявіть собі, що Ви стоїте влітку на беріжку ясної, шовкової, спокійної річки і дивитесь у це чарівне люстро, де в рямцях хмарок і кучерявих верб Ви бачите й себе — молодим, свіжим і таким гарним, яким Ви здавались може хіба своїй коханій дівчині... Входите в м'яку, теплу водичку, ідете далі по гладенькому піщаному дні; помічаєте, як далі стає все глибше й глибше, вже немає дна під ногами, і треба плисти; а тим часом, збирається на бурю, і Ви раптом попадаєте у вир, що загрожує вашому життю. Але потім випливаєте знову на спокійне плесо, буря лише сипнула рясним коротким дощем і понеслася далі, і Ви щасливо виходите на зелений, соняшний берег.

Ця картина символічно переказала зміст книжки Галі Лагодинської „До сонця — до волі". Проте, не про природу в ній іде мова, а про чотирьох молодих українців, що за два неповних тижнів дуже багато встигли пережити.

Галя Лагодинська

Початок нехитрий: дві студентські пари — одна з них вже заручена (Олег і Маруся), а друга заручується впродовж цих двох тижнів (Оксана і Роман) — вирушають у двотижневу вакаційну мандрівку через Карпати. Беруть трохи харчів у наплечники, трохи грошей, звичайно, фотоапарати і на всякий випадок — деякі медикаменти та порошок проти бліх; вони весело виходять в дорогу. Наречені звично голубляться, жартівливо пересварюються і заохочують своїм прикладом і другу пару до зближення. Роман захоплений ніжною, але дуже вольовою Оксаною, проте, Оксана тримається прохолодно. Причиною її стриманого поводження являється, крім скромности, ще й співчуття до товариша по організації — Славка, що саме тепер перебуває в небезпеці. Проте, любов і чарівна природа Карпат перемагають дівчину, і вона віддає своє серце Романові. Тепер у чвірці цілковита рівновага.

Проте, Оксана дуже турбується про Славка. Вона не має права розповідати організаційні таємниці і найближчим товаришам, навіть і коханому, тому Роман багато дечого не розуміє в її дальшій поведінці, і лише Олег, також член націоналістичної організації, бере участь у діях, зв'язаних з долею Славка. Славко десь ховається в горах, бо на нього доніс польській поліції один із членів його „трійки". Випадково наші мандрівники якраз і натрапили на слід того зрадника, також студента — Івана Старчука. Швидко Олег і Оксана передають вістку до проводу, і незабаром у газеті з'являється звістка про загадкове самогубство Івана Старчука. Читач має зробити висновок, що це присуд смерти, переведений з наказу організації. Вперше зустрівшись зі смертю, що до неї вони посередньо спричинилися, юнаки, ще недавні діти, вжахнулися. Але вони зрозуміли, що тут треба було вибирати між життям зрадника і цінного організаційного працівника, Славка, та сприймають цю смерть, як трагічну, але неминучу і навіть законну річ на шляху боротьби за збереження нації. Прекрасні Карпати відвідані, побачені, описані в щоденнику Марусі (що з нього, певно, скористалася пізніше й авторка) і зфотографовані. Славко мусів покинути — може й назавжди — свій рідний край і втекти через кордон, але добре, що він живий. Відпустка скінчилася, скоро вже студенти роз'їдуться по своїх вищих школах, щоб там готувати себе для великої і нелегкої служби своєму народові.

Герої книжки — четверо молодих українців — змальовані авторкою в надзвичайно приємних, навіть ідеалізованих кольорах. Великих недоліків вони не мають, „гріхи" їхні хібащо дитячі: Маруся, наприклад, одного разу в присмерку помилилась і взяла за руку незнайомого туриста. думаючи, що то її наречений. Але нічого більше з цього не вийшло, і коли Олег тільки жартома спитав Марусю, чи вона часом не поцілувала незнайомця, дівчина аж вжахнулася від такого припущення. Під час веселої зустрічі зі знайомими Маруся розповідає про інші „пригоди" такого ж характеру, що стались були з нею: тут версія сміховинки Руданського про жінку, що сховалася від священника, але ноги її було видно; потім „історія" з сусідом, від якого не як слід вдягнена Маруся сховалась під фортепіян, і таке подібне. Роман трохи ревнивий, але не переходить меж і не втрачає джентлменського тону. Маруся трохи задиркувата, але любов нареченого цілком її влагіднює. Олег же взагалі ідеальний, і жадної хиби не має. На

початку мандрівки товариство поводиться багато молодше своїх літ: головні їх інтереси зосереджені на знайденні доброго „купала", на смачній, хоч і не вибагливій перекусці, на добрій погоді, невинних жартах зі своїми коханими та на змаганні, хто буде сьогодні „проводатором" (?). Вони навіть у „тата й мами" бавляться!

Але росте книжка — і ростуть її герої, не днями, а годинами, а то й хвилинами. В природі ідилія мережиться дощами і грозами, а в переживаннях молодих людей — спостереженнями і висновками, а також швидкою і гострою подією зі зрадою Славка Іваном, що так трагічно для обох кінчається. Дедалі більше молоді туристи приглядаються до своїх Карпат і починають бачити багато більше, ніж тільки їх красу: вони бачать, що чужа Польща використовує карпатські літнища для своєї насолоди, що українців тут мандрує мало, а все більше чужинців; більше того, задля зарібку гроша, гуцули переходять на польську мову і починають її вживати тоді, коли не треба, себто, між українцями. На найкращій туристичній базі польська господиня вимагає вживання тільки польської мови. Чужинці грабують і прекрасну культуру гуцулів — їх кераміку, вишивки, різьбу, забираючи це до своїх музеїв і виставляючи їх там під маркою „малопольського" мистецтва.

Молоді мандрівники гостро відчувають тягар свого життя. Навіть коли вони стануть спеціялістами, буде їм дуже важко йти проти течії, а проте, вони розуміють, що саме їм припала ця почесна і трудна роля. „Над ким із нас не висить меч Дамокля?... Мабуть, уже над колискою кожного з нас висить той меч. Та це не перешкоджає нам спокійно спати, вчитися, працювати, ходити по наших чудових горах, кохати... Вояки звикають до ґранат і шрапнелів, ми мусимо звикати до меча Дамокля" (252). Подібно змальовані й епізодичні персонажі — подруги Оксани та Марусі, Славко, родина доктора Садовського і представники населення, що з ними стрічалися мандрівники в дорозі. В читача серце бринить влад із серцем автора, коли ми читаємо такі рядки:

„Ех, прегарна наша земля! Немає такої другої на світі! І прегарні люди на ній живуть." Ілюстраціями до цього являються Доця Штефурак, „гуцульська княжна" незвичайної вроди і елеґантних вроджених манер, власник гуцульського музею, та стара гуцулка, що їхала на коні, покурюючи свою люльку, а зовнішність її така: „Поважне обличчя, темні, розумні очі, тонкий гострий ніс, голова вив'язана темновишневою хусткою з довгими тороками, на шиї багато срібних монет, ще австрійських, рукави сорочки прикрашені широченною вишивкою."

Твір помережаний описами карпатської природи, часом ширшими, часом стислими, часом лаконічними. Часом авторка обмежується лише згадуванням місця чи ріки, де наші мандрівники проходили. Проте, деякі картини намальовані справді по-мистецькому і дають живий образ навіть для читача, що ніколи в Карпатах не був (як от, наприклад, авторка цієї статті). Ось опис гори біля Жаб'я : „Перед нами довгий хребет гори. На нього насувалась чимраз більша біла, густа хмара і вкінці накрила зовсім. Дорога підносилась стрімко вгору, йшла наче прямо в хмару, і там губилася. Здавалося, що треба зробити кількадесят кроків, щоб опинитися в хмарі..." Як я це місце прочитала, то наче зробила ті кількадесят кроків і опинилась у хмарі...

А ось що каже авторка про гору Піп Іван: „Ці всі гори, що ми перейшли, так сказати б, „рідня" Попа Івана. Ця перша стрімка — була попадя, а менші — поповичі та попадянки. А до самого Попа все далеко". Це порівняння може і з народу пішло, але. чиє б воно не було, воно просте і яскраве. Дуже гарний опис Шибеного озера, Ґропи, Гомула... Якби таких описів більше!

Це, в основному, позитивні сторони твору. Тепер про недоліки.

В творі помітно деяку невиразність його форми. Важко віднести твір до будь-якого жанру: це ані роман, ані повість, ані оповідання, ані новеля чи новелета, ані нарис чи репортаж. З кожного з перелічених видів може ввійшла та чи інша риса. В сучасній літературі пішла мода писати „ніяким" стилем чи жанром, але часом це знебарвлює твір. Умовно, книжку можна б назвати „романтичним, національно наснаженим українським тревелоґом". Такий тип твору постав, мабуть,не навмисне, а через те, що авторка, мабуть, в основу його взяла свій давній щоденник.

Важлива подія втечі Славка і смерти Старчука вкладена в затісні рямці двох неповних тижнів, тому зміни настроїв наших героїв такі раптові, як карпатські бурі. Їм нема часу на поступові, обдумані переходи — треба йти далі, 30 кілометрів на день, тому треба втерти сльози і разом з сонцем сміятися.

Твір Галі Лагодинської — справжній рай для мисливця на мовні „жучки"! Тут вони цікавіші й химерніші, ніж в інших книжках, не даром її виправляли аж два мовні редактори (один із них — мій давній приятель, не знаю, як то буде тепер...)

З лексичних огріхів треба відзначити велику кількість полонізмів („центиметри", „подивляти", „шафір", „відзискати", „львовяни" і т. д.), русизми („поцілуї", „погрозила", „дижурити", „воздух") і просто дикорослі вирази типу „людські інтрузії" „тріянґуляційний знак' (на вершині української гори) та інші мовні „забудування". Комічний ефект справляє надання собакам породи російських хортів також і російських (людських) імен: „Борис" і „Ґріша".

Синтаксична конструкція твору також часто вперто тримається польських зразків. Приклад: „Містилися там уряд громадський і кооперативний." Це дуже пахне перекладом... Хибно вживає Лагодинська слово „пізнати" в значенні „познайомитися": „Я мабуть пізнала вас уже минулого року у Львові". Коли слово „пізнати" брати в його правильному значенні, це речення втрачає зміст. Без кінця вживається в творі і прикре слово „вступити" в значенні „зайти". Речення „Ти знаєш мій пересуд" (ст. 223) зовсім не зрозуміле, навіть в контексті. А вже справжню біду має письменниця з „собою": вона вживає це слово в тім значенні, як це робиться в мовах чужих (польській, німецькій, англійській), але не в українській. Тому то її герої — „заглиблені в себе" (!), цебто, в свої думки, а речення „Вони повернули голови до себе" не означає „один до одного", як це здається авторці, а означає те, що кожен з них (якщо це можливо) повернув свою голову до самого себе. Коли б, наприклад, авторка написала, що хтось говорить до себе, то в неї це означало б, що двоє людей між собою розмовляють; але справді це означало б, що хтось гомонить сам до себе. Значним недоліком являється також кострубата мова в багатьох місцях твору. Особливо відзначається цим авторка там, де вона говорить про справи сердечні. Герої тоді дерев'яніють і починають виголошувати тиради, немов герої грецьких драм. Одну з дівчат цілком серйозно названо „ангелом в дівочому тілі"; Оксана довго пручається і не хоче признатися в своїх почуттях до Романа, бо, як вона каже, „Я не хочу, щоб воно (слово „люблю" — Г. Ч.) висказане зматеріялізувалося через зіткнення з матерією" (ст. 82). А щоб все ж таки те слово сказати, прийшлось Оксані „відматеріялізувати" уста й вуха Романові. Бачте, як то все вчено! Недаром же наші молоді люди вживають і таких висловів, як „арсенал аргументів вичерпаний". Що й казати, вчені! А як банально звучить така „вченість",

як „Тембр його голосу ворушить її цілу істоту"... Дорога пані Лагодинська, в наступній книжці говоріть до нас звичайною людською мовою, що така кольориста і багата! Залиште „матеріялізацію" і тембри" підручникам.

Тепер згадаємо маленьку історію з грецької мітології. У Зевеса, відомо, бували діти від смертних красунь. Одним із них, улюбленцем його, був Тантал. До Тантала приходили часом в гості боги, а він ходив до них, і все було гаразд. Один лише із смертних, їв Тантал амброзію і пив нектар. Але одного разу він подав богам на обід юшку зі свого власного сина, і ця спроба канібальства так розсердила богів, що вони дали йому вічну кару: в царстві мертвих поставили його над джерельним ставком, обсадженим плодовими деревами. Ввесь час Тантала мучила спрага, але як тільки він нахилявся до води чи простягав руку по плід, вода і овочі зникали, а потім з'являлись і починали манити його знов. Так стали муки Тантала символом невтомної спраги. Згаданий той Тантал і в творі Галі Лагодинської. На ст. 165 є згадка про „Танталеві" (чому „е"? Г. Ч.) Яке відношення має Тантал до покусаних блохами мандрівників? З мітологією треба обходитись обережно.

Часом авторка забуває, що було в творі раніше. На ст. 130 доктор Садовський „моргнув значучо в бік Оксани", сподіваючись з нею ввечері знову танцювати. Мало би бути — „в бік Марусі", бо це ж саме із нею, а не з Оксаною він попередньо з захопленням танцював.

Галя Лагодинська дуже безпорадна з лапками. У неї манія ставити їх де треба, і де не треба. Чому вона вживає лапки у виразі „Маленька кімната була така **„переповнена"** — невідомо. Вона бере в лапки загальновідому квітку едельвайс, а трохи далі вживає її і без лапок. В цій історії з лапками мене дивує не так авторка, як редактори.

Ще вражає те, що, вживаючи кличну форму для всіх інших імен, письменниця лишає ім'я „Олег" в називному відмінку. Клична форма „Олегу!" вжита в книжці лише один раз. Але коли вона вжита раз, то чому не ввесь час, там, де цього потрібно?! А що на це редактори?

Ці всі „жучки" маленькі, але разом їх багато, і вони масою своєю творять велику силу. Очевидно, над своєю мовою авторці прийдеться добре попрацювати.

Підсумовуючи розгляд цього твору, треба сказати, що для двох груп читачів буде вона особливо вартісною і цікавою: 1) Для старших українців з Галичини, що разом з авторкою мандрували в свої юні дні карпатськими горбами; для них самий перелік таких місцевостей, як Коломия, Криворівня, Жаб'е, Кути, Ворохта, Говерля, Косів, Шешори... викликає ностальгійну, молитовну екстазу; 2) Молодь, вже тут вирощена, що ніколи не бачила України і буде дуже рада побачити її в цім творі такою розкішною, самобутньою, цікавою, а з молодих туристів — Романа, Оксани, Марусі та Олега — взяти для себе гідний приклад як у приватному житті й моральній чистоті, так і в відданості для справи України.

Ганна Черінь

КНИГА, НЕОБХІДНА В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Видає:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ!

I, II, III — перша, загальна частина (ЕУ/1),

цілість у трьох томах; наклад на повному вичерпанні ще тільки в ціні дол. 60,—

1, 2, 3, 4, 5, 6, — друга, словникова частина (ЕУ/2)

цілість у шости томах; ціна в передплаті: дол. 50,— (полотно) дол 60,— (півшкіра); після появи четвертого тому дол. 75,— відповідно дол. 90,—

Продає :

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАҐО

на догідні сплати по дол. 5.00 місячно

На бажання висилаємо проспекти

Замовлення слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

— СЛУЖБА БОЖА на двох довгограйних HI-FI платівках у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. і додаткова платівка з „Боже, вислухай благання" і і.н за 1.00 дол. Всі три платівки, в альбомі, мистецько-оформленому О. Мошинською, разом із пересилкою 13.00

— ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ — опера на 3 дії С. Артемовського (три платівки) 14.95

— ПІСНЯ ПРО РУШНИЧОК — (до слів А. Малишка, муз. П. Майбороди) співає Д. Гнатюк, та 11 інших пісень. Пісня про рушничок полонила серця всіх українців у цілому світі. (Число платівки PP10) 4.95

801 СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ (Альбом з 3-ма платівками, 12" Ціна $12.50

802 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 1) У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95

803 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 2) У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95

804 КОЛЯДИ — 14 різних коляд — різні хори 4.95

805 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ У виконанні Хору Верьовки 3.95

806 МИРОСЛАВ СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ — Miro Skala-Staryckyj — тенор з оркестрою 4.95

807 СПІВАЄ КИЇВ — Ukrainian Songs of Kiev, Concert of works by P. Mayboroda 4.95

807 СПІВАЄ ЛЬВІВ — Concert performed by Capella „Trembita" in Lviv, Conductor — P. Murawskyj 4.95

809 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ З ГУЦУЛЬЩИНИ — Ukrainian Hutzul Songs. 4.95

810 ПІСНІ З УКРАЇНИ 4.95

811 INTERNATIONAL MELODIES — „AMOR" Orchestra. 4.95

812 ВЕЧІР НА СОЮЗІВЦІ — з оркестрою „AMOP" Ukrainian Dance Music 4.95

814 DANCE PARTY — „AMOR" Orchestra 4.95

815 УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТАНКИ — Anatole Pietri Orchestra, — Buenos Aires 4.95

816 ВЕЧЕРНИЦІ, „Кобзар" з Симфонічною Оркестрою, дириг. А. Рудницький, Фила 4.95

817 КОНЦЕРТ, Хор „КОБЗАР" із Симфонічною Оркестрою 4.95

818 ЩЕ НЕ ВМЕРЛА, Хор „КОБЗАР". 4.95

819 КОНЦЕРТ, Хор „ДУМКА", Нью-Йорк, дир. Л. Крушельницький. 4.95

820 БОГ ПРЕДВІЧНИЙ — Українські коляди та щедрівки у вик. Хору „Кобзар" під кер. А. Рудницького 4.95

821, 822 і 823 УКРАЇНСЬКІ КОЛОМИЙКИ (частина 1, 2, і 3). кожна по 4.95

824 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ — у виконанні Хору Верьовки (частина 2.) 4.95

825 ЗАСВИСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ... Збірка козацьких пісень. 4.95

851 НАРОДНІ ПІСНІ — у виконанні Ірі Маланюк та Хору св. Варвари, Відень, диригент: А. Гнатишин 4.95

852 ЦЕРКОВНІ ПІСНІ — Церковний Хор св. Варвари, Відень. Дир. А. Гнатишин 4.95

— УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ В ЧЕСТЬ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ — Мішаний хор церкви св. о. Миколая в Чікаго 4.95

— ДУМИ МОЇ і інші українські пісні у виконанні київських ансамблів 4.95

— ЗБІРКА ПІСЕНЬ — виконують Ія і Любомир Мацюк з оркестрою 4.95

— УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ у виконанні Українського Хору Думка в Дітройті під управою І. Атаманця 4.95

— ПІСНІ Й ТАНЦІ З УКРАЇНИ у виконанні київських ансамблів видання МОНІТОР ч. 1, 2 і 3 по 4.95

— УКРАЇНА — пісні у виконанні Українського Хору Думка в Києві і київського ансамблю бандуристів 4.95

— ВЕСЕЛА ЗБІРКА у виконанні різних українських хорових ансамблів 4.95

— ХОРОВІ ПІСНІ З УКРАЇНИ у виконанні Капелі Бандуристів під управою Гр. Китастого й В. Божика наспівані в часі недавнього турне по Європі (видання німецького видавництва) 4.50

— УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ драма в 5 діях Івана Франка (Альбом з 3-ма платівками) 12.50

— КОНЦЕРТ у виконанні Української Духової Оркестри під управою І. Барабаша в Чікаґо (альбом з 3-ма платівками) 4.50

— АЛЬБОМ КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ під дир. Г. Китастого. Шість оригінальних платівок (12 інч.) в мист. оправі, вид. 1949 р. 12.00

— РИМІНСЬКІ МЕЛОДІЇ — вик. муж. квартет „Розвага" з оркестрою М. Шияна. Альбом: три платівки 10", 78 RPM. 4.75

— ТЕНОР І. ЗЕЙФЕРТ — при фортепіяні ЛЮБА СЛЮЗАР. Три оригінальні платівки в мистецькому альбомі 4.75

— АЛЬБОМ КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ ім. Т. Шевченка — дир. В. Божик — Шість оригінальних платівок в мистецькій оправі 10.90

— УКРАЇНСЬКА КАПЕЛЯ БАНДУРИСТІВ під мист. проводом Григорія Китастого і Володимира Божика. Альбом: дев'ять платівок 10-цалевих, 78 RMP. 12.00

Усі ці платівки продає наша книгарня.

КНИГАРНЯ

при ВИДАВНИЦТВІ МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАҐО

Платівки висилаємо негайно по одержанні замовлення.

Кошти пересилки оплачує Книгарня

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Ill., USA

ПАПІР

У ВЕЛИКОМУ ВИБОРІ

НА

- КНИЖКИ
- ЖУРНАЛИ
- ЛЕТЮЧКИ
- ТОРГОВЕЛЬНІ ДРУКИ

НАЙЛІПШОЇ ЯКОСТИ

КАНЦЕЛЯРІЙНІ ПАПЕРИ Й НА ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ

ДОСТАВЛЯЄ

Reliable Paper Company

УКРАЇНСЬКІ ДРУКАРНІ, ВИДАВНИЦТВА Й ПРИВАТНІ ОСОБИ НЕ ТІЛЬКИ В ЧІКАҐО АЛЕ І В ІНШИХ МІСТАХ

ОБСЛУГОВУЄ ЗАСТУПНИК ЦЕЇ ВЕЛИКОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ КОМПАНІЇ
УКРАЇНЕЦЬ (доставець паперу на 14-томове видання творів
Тараса Шевченка і трилогії Богдана Лепкого)

PAUL MARRINOFF,
3305 N. Newcastle Ave.
Chicago 24, Ill.
Phone PA 5-8529

За інформаціями можна звертатися до п. Павла Маринова письмово або телефонічно також по українськи.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU 9-0520

Приймає вкладки й дає позички

ПОЗИЧАЮЧИ на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі „САМОПОМІЧ“ лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

ПРИ ЦЬОМУ коштом **„Самопомочі“** забезпечується позичку до висоти дол. 10.000 на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

БЕРУЧИ в **„Самопомочі“** кредит на авто і даючи на її забезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

ПРИ ЦЬОМУ можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.